

JULIJA PAŠKEVIČIŪTĖ

## Religinė dimensija Palangos grafų Tiškevičių rūmuose

Lietuvos dailės muziejaus (LDM) Palangos gintaro muziejus svarbus ne tik tuo, kad turi vieną gausiausių pasaulyje gintaro kolekcijų, bet ir kaip daugiavandė erdvė, esanti buvusiuose grafų Tiškevičių dvaro rūmuose. Joje vyksta skirtingo pobūdžio edukaciniai, kultūriniai renginiai, puoselėjama klasikinės muzikos koncertų tradicija, menanti grafų laikus. Siekiant pagerbti rūmų šeimininkus, kurorto įkūrėjus, 2015 m. LDM įgyvendino projektą „Palangos gintaro muziejaus reprezentacinių rūmų restauracija ir pritaikymas šiuolaikiniam kultūrinio turizmo poreikiams“. Dabar pirmasis rūmų aukštas yra skirtas grafų Tiškevičių istorijai atminti – čia atkurti XIX a. interjerai. Ne vienas lankytojas nustemba prie įėjimo į LDM Palangos gintaro muziejų pamatęs žibintą ir sužinojęs, kad jis ne tik įkūnija muziejaus tikslą – skleisti šviesą, kitaip tariant, būti kultūrine erdve be sienų: užmezgant dialogą, kviečiant sugrįžti „namo“, kur kiekvienas gali atrasti save per jungtis tarp praeities ir šiandienos. Šis žibintas, atkurtas pagal anuomet nerealizuotą rūmų architekto Franco Heinricho Švechteno (*Franz Heinrich Schwechten*) (1841–1924) brėžinį, – savotiškas priesakas rūmų šeimininkams, įpareigojantis juos tęsti aristokratiškos kultūros bei įvairiapusio grafų ugdymo sklaidą, kurią jie suvokė kaip esminę savo gyvenimo dalį. Tai liudija ir jų šeimos šūkis: „Švieskite gyvenimo bekelėse“. Jo pamatas glūdi krikščioniškoje pasaulėžiūroje, perduodamoje karta iš kartos ir įsišaknijusioje šeimos gyvenime. Jos atspindžiai užkoduoti rūmų aplinkoje: pastebimi religiniai simboliai, maldai skirtos erdvės, o „Laiminančio Kristaus“ skulptūra užima centrinę dvaro Didžiojo parterio vietą – unikalus sprendimas to meto Lietuvos didikų dvaruose.

Straipsnyje siekiama išsamiau patyrinti šių ženklų ir relikvų reikšmes – ką jos liudija apie grafų Tiškevičių šeimoje puoselėtas vertybes, kaip tai palietė konkrečius jos narius, su kokiais religinio pasaulio

atstovais jie bendravo ir kaip pavyko suderinti katalikiškos tradicijos laikymąsi su išskirtiniu atvirumu naujovėms. Įdomu tai, kad šiuo atveju krikščioniška pasaulėžiūra tarpsta greta pagoniškosios – rūmams vieta pasirinkta greta Birutės kalno, nuo senų laikų pagonių taip vadinamame šventajame Birutės miške. Taip pat gvildinama su kultūros paveldu sietina tema, aktuali ne tik vietiniams gyventojams, bet ir itin ribotam laikui atvykstantiems lankytojams iš užsienio, pasaulio katalikų bendruomenei, piligrimams, kurie Lietuvoje atranda paralelių su savo kraštu, kultūra bei religija.

Tekstą papildė ir netikėtas pokalbis su seserimi Francesca, kuriai teko sutikti grafų Felikso ir Antaninos Tiškevičių dukrą vienuolę uršulietę Sofiją Mariją Tiškevičiūtę – Imakulatą.

*Reikšminiai žodžiai:* Tiškevičių šeima, pamaldumas, krikščioniška pasaulėžiūra, religinės aktualijos, Švc. Jėzaus Širdies kultas, koplyčia, skulptūra, kristologinis simbolis, šv. Uršulė Leduchovska, Sofija Marija Tiškevičiūtė, uršuliečių kongregacija, Lurdo grotas, apreiškimas.

### **Pamaldumas – iš kartos į kartą**

Palangos grafų Tiškevičių šeimos pamaldumo prado reikėtų ieškoti Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) laikus siekiančiuose giminės ištakose. Joje būta ne vieno bažnyčiai nusipelnusio atstovo. Vis dėlto ši giminė, nors ir atstovaujanti krikščionybei, ne visuomet buvo katalikiškų pažiūrų, jos perėjimas prie katalikybės sietinas su gyvenamosios vietos keitimu, valdų plėtimu. Istoriko Juliaus Kanarsko straipsnyje „Grafai Tiškevičiai XVI–XX a.“ teigiama, jog „pirmieji Tiškevičiai buvo stačiatikiai“<sup>1</sup>. XV a.–XVI a. pab. laikotarpis sietinas su Tiškevičių giminės pradininku Kijevo bajoru Kaleniku Miškovičiumi (1405–1453?), jo sūnumi Tiška (1452–1501) ir įpėdiniais. Po Bresto bažnytinės unijos (katalikų ir stačiatikių bažnyčių susivienijimo sutartis) 1597 m. Tiškevičiai tapo unitais, pripažįstančiais popiežiaus valdžią ir besilaikančiais senų Rytų bažnyčios apeigų. Šiam pasirinkimui įtakos greičiausiai turėjo ir kultūrinės aplinkos permainos: Tiškos sūnus LDK maršalka Vasilis Tiškovičius (1492–1571) atsikelia į Minską ir įkuria Logoisko dvarą – jis laikomas Logoisko šakos, iš kurios kildinami ir Lietuvos Tiškevičiai, pradininku. J. Kanarsko straipsnyje taip pat minima, jog „už nuopelnus Respublikai 1569 m. lapkričio 5 d. didysis kunigaikštis Žygimantas Augustas suteikė jam grafo titulą, kuris paveldėjimo keliu atitekdavo visiems Vasilio palikuonims [...]“<sup>2</sup>. Su grafo titulu giminė įgyja herbą ir šūkį, išaukštinantį



Nežinomas Lietuvos  
XVII a. dailininkas.  
Vilniaus vyskupas  
Jurgis Tiškevičius.

*Aliejus, drobė.*  
LDMT 2695.

Fot. Antanas Lukšėnas

dvasinį pradą: „Išsirink, ką myli“. Imperatyvas „išsirink“ tarsi nurodo į atsakingą laisva valia vykdomą apsisprendimą bei elgesį. XVII a. dauguma grafų Tiškevičių giminės atstovų priima katalikybę, kai kurie iš jų pasišvenčia bažnyčiai.

Bene žymiausias XVII a. iš šios giminės Logoisko šakos dvasininkų – Vasilio Tiškovičiaus provaikaitis grafas Jurgis Tiškevičius (1596–1656). 1633 m. jis paskirtas Žemaičių, vėliau – Vilniaus vyskupu. J. Tiškevičius pasižymėjo aktyvia bažnyčios plėtros veikla: rūpinosi naujų bažnyčių statybomis, buvo katalikiškų brolių ir vienuolynų steigėjas, palaikė glaudžius ryšius su jėzuitais. Jo dėka atsirado Surviliškio, Kulių, Laukžemio, Pušaloto

bažnyčios ir Pikelių, Sudargo bei Židikų koplyčios. J. Kanarskas mini, jog J. Tiškevičius, „kovodamas su protestantizmu, Gardų miestelyje (dab. Žemaičių Kalvarija) 1637 m. įkūrė dominikonų vienuolyną, pastatė Kryžiaus kelio koplyčias, tarp jų esančius takus pabarstė iš Jeruzalės Kalvarijų parvežtomis žemėmis. Nuo to laiko Gardų miestelį pradėta vadinti Žemaičių Kalvarija“<sup>3</sup>. Pasitaręs būtent su jėzuitais dėl gamtovaizdžio tinkamumo J. Tiškevičius ryžosi įgyvendinti tokį projektą, kuris daro šį miestelį unikalų ir garsina jį kelis šimtmečius. Iš tiesų vyskupas lauzė stagnatoriškas pažiūras: 1643 m. Kražiuose įkūrė ir pirmąjį Žemaitijoje moterų vienuolyną, kuris skirtas seserims benediktinėms. Kaip rašoma Irenos Petraitienės straipsnyje „Žemaičių vyskupas grafas Jurgis Tiškevičius“<sup>4</sup>, šis dvasininkas buvo ir vargingų žmonių užtarėjas, išleido sinodų nuostatus: „kad kunigai geriau pasiruoštų ir gražiau saktų pamokslus bei dėstytų katekizmą, kad neloštų kortomis, nemedžiotų, kad neaugintų barzdų, kad neturtinguosius laidotų nemokamai, kad klebonai turėtų vikarus, kad kasmet lankytų savo parapijiečius [...], kad uoliau būtų kovojama prieš burtininkavimą ir raganavimą, kad klebonai pasirūpintų prie bažnyčių pastatyti prieglaudas“<sup>5</sup>. Jie reformacijos laikotarpiu itin daug padarė gaivindamai katalikybę. Minimasis faktas, jog 1638 m. kaip Abiejų Tautų Respublikos karaliaus Vladislavo Vazos pasiuntinys J. Tiškevičius lankėsi Romoje pas popiežių Urbaną VIII ir pelnė jo palankumą. Taip pat jis rūpinosi šv. Kazimiero kulto plitimu. Turimi duomenys atskleidžia, jog šio žmogaus veikla neapsiribojo regioniniu lygmeniu ar vien asmeniniais sprendimais ir kad juo pasitikėjo įvairių visuomenės sluoksnių atstovai. Įdomu tai, kad praėjus šimtmečiui (1740–1762 m.), Žemaičių vyskupu

paskirtas vėlgi šios šeimos narys – Logoisko grafas Antanas Tiškevičius (1700–1762), kuris iš Karaliaučiaus parvežė ir Žemaičių Kalvarijoje perlaidojo Jurgio Tiškevičiaus palaikus. Taigi šios asmenybės nuveikti darbai garsino grafų Tiškevičių vardą ir turėjo skatinti giminės atstovų didžiavimąsi sąsajomis su ypač įtakingu bei pamaldžiu žmogumi, o jo skleidžiama žinia formavo ir dar labiau įtvirtino katalikišką pasaulėžiūrą Logoisko šakos šeimose ir aplinkoje.

Ja persiėmė ir Lietuvos grafai Tiškevičiai. 1811 m. Lenkijos kariuomenės pulkininkas Juozapas Tiškevičius (1724–1815) pirmasis įsikūrė Lietuvoje, įsteigdamas Biržų atšaką. Jo sūnus, taip pat Lenkijos kariuomenės pulkininkas, Mykolas Tiškevičius (1761–1839) pirmasis susidomėjo Lietuvos pajūriu: 1824 m. liepos 13 d. nusipirko Palangos valdą su Darbėnų, Grūšlaukės ir Palangos dvarais. Žinoma, jog Mykolo anūkas Jonas Tiškevičius Biržuose pastatė Šv. Jono Krikštytojo bažnyčią. Jono brolis Benediktas – Raudondvario bažnyčios (nugriauta Pirmojo pasaulinio karo metais) statytojas. Jaunėlis Juozapas, Palangos grafo Felikso Tiškevičiaus tėvas, irgi nestigo su religiniu turiniu susijusio entuziazmo. Įsigijęs Kretingos dvaro rūmus, grafas juos atnaujino ir prie rūmų pastatė koplyčią (restauruota ir atverta lankymui 2018 m.). Pasak istoriko J. Kanarsko, joje „kabėjo įspūdingas dailininko Valentino de Bulone paveikslas „Keturi evangelistai“, ant lentų Italijoje tapyta „Madona“ ir Kryžiaus kelio stotys, nežinomo autoriaus darbo paveikslas „Ecce homo“, kurį grafas parsivežė iš rusų uždarytos katalikų bažnyčios Vilniuje, labai brangino ir laikė stebuklingu. Didžiajame valgomajame buvo trys dideli religinio turinio gobelenai [...]“<sup>6</sup>. Žinomas ir grafo Juozapo Tiškevičiaus (1835–1891) indėlis rūpinantis socialiai pažeidžiamais žmonėmis. Jis „pastatė dvaro ligoninę, kurioje nemokamai gydėsi kumečiai ir tautojai. Tame pačiame pastate veikė senelių ir našlaičių prieglauda. Grafas buvo Kauno gubernijos vaikų prieglaudų globos draugijos nariu“<sup>7</sup>. Grafo žmona Sofija Horvataitė (1837–1919) taip pat garsėjo kaip pamaldi moteris. Šeima rengdavo labdaros akcijas. Remiantis šiais faktais, galima numanyti, jog ir Juozapo sūnūs, įskaitant Feliksą, persiėmė katalikybei palankios aplinkos ir auklėjimo padiktuota samprata bei vertybėmis.

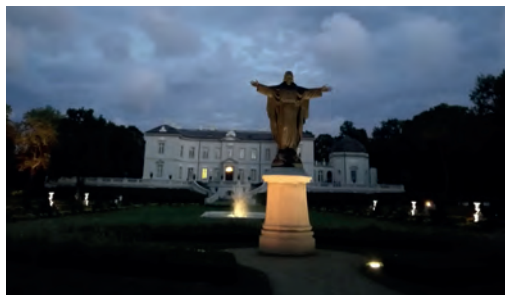
### Švc. Jėzaus Širdies kultas

Palangos grafas Feliksas Tiškevičius (1869–1933) sekė pirmtakų pėdomis: jis tapo Palangos Švc. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčios



Antanina Sofija ir Feliksas Tiškevičiai. Nuotrauka sukurta Vienos (Austrija) fotoateljė „Adele“ XIX a. pab.

KM IF 6899. Nuotrauka saugoma Kretingos muziejuje



Ignas Stropus. Palangos grafų Tiškevičių rūmai. XX a. 4 deš.

KM IF 802. Nuotrauka saugoma Kretingos muziejuje

—  
Dabartinis Palangos rūmų vaizdas ir atkurtoji „Laiminantis Kristus“ skulptūra.

Fot. Julija Paškevičiūtė

pagrindiniu fundatoriumi, jam vadovaujant dvaro parke atsiranda Lurdo grotos kopija, buvusioje rūmų verandoje pristatoma šeimos koplyčia, į Palangą greta kitų intelektualų kviečiami krikščioniškos pasaulėžiūros persmelktų kūrinių autoriai. Vyresn. bibliotekininkė kraštotyros darbui Dainora Kaniavienė straipsnyje „Literatūros inkliuzai priėškario Palangoje“<sup>8</sup> mini, jog lenkų rašytojas Vladislavas Reymontas (*Władysław Reymont*) (1867–1925) Palangos dvare viešėjo 1905 m. ir čia rašė trečiąją epopėjos „Kaimiečiai“ dalį, už kurią gavo Nobelio literatūros premiją, o „1912 m. grafų Tiškevičių kvietimu čia vasarojo ir simbolistas Lucjanas Rydelis, lenkų poetas, dramaturgas [...]“<sup>9</sup>.

Be to, kai kurios grafų vilos pavadintos dar vieno Nobelio premiją gavusio rašytojo, kuris 1914 m. tapo Paramos nukentėjusiems nuo karo Lenkijoje komiteto veiklų vadovu, Henriko Senkevičiaus (*Henryk Sienkiewicz*) (1846–1916) istorinio romano „Kryžiuočiai“ veikėjų vardais. Taigi, naujosios kartos Palangos Tiškevičių pamaldumas šiek tiek kitoks, gerokai paveiktas istorinių ir religinių aktualijų: jo ašimi tapo Švc. Jėzaus Širdis. XX a. pr. Kristaus atvira širdimi skulptūra (šiandien žinoma kaip „Laiminantis Kristus“) fasadinėje rūmų pusėje papuošė Didįjį parterį. Koplyčioje taip pat esą buvusi panašaus pobūdžio Švc. Jėzaus Širdies skulptūra, o greta – tokia nedidelio formato skulptūrėlė. Palangos bažnyčios kairės navos altoriuje esančios Kristaus skulptūros užsakovai – vėlgi grafai Tiškevičiai. Žinoma, jog tuo metu dažni grafų svečiai buvo kunigai (tarp jų ir Maironis) ir vienuoliai jėzuitai, o mieste dirbęs gydytojas Ignazas Swietochovkis buvo pakviestas iš Varšuvos, Kūdikėlio Jėzaus ligoninės. Toks ypatingas pamaldumas, orientuotas į Švc. Jėzaus Širdį, gali būti siejamas su to meto religinio pasaulio įvykiais ir šeimos tradicija. Verta pažymėti, kad grafo žmona Antanina Lonska (1870–1963?) (daugelyje šaltinių minima grafienės mirties data – 1953 metai Monrealyje, kur ji emigravo per Antrąjį pasaulinį karą, tačiau vienose iš šio miesto kapinių, Notre Dame des Neiges, įrašų pavyko rasti įrašą, kuriame nurodoma, jog Antoinette Lacka ten palaidota



1963-11-27,<sup>10</sup> – *autorės pastaba*) taip pat kilusi iš religingos šeimos. Kaip rašoma Palangos miesto garbės pilietės kultūros istorikės Malgorzatos Omilanowskos (g. 1960) knygoje „Pabaltijo Zakopanė. Palanga Tyszkiewiczų laikais“, „praėjus dviem metams po būsimos grafo F. Tiškevičiaus žmonos gimimo, arkivyskupas Ledochowski diecezijai, kurioje ji gimė, suteikė Švenčiausiosios Jėzaus Širdies palaiminimą, taigi ji galėjo būti išauklėta ir šio kulto aplinkoje“<sup>11</sup>. 1899 m. popiežiaus Leono XIII visa žmonija buvo paaukota Švc. Jėzaus Širdžiai.

Didelės įtakos šios didikų šeimos religingumui turėjo ir tai, jog XIX a. religinis pasaulis garsėjo bažnyčios pripažintais stebuklais. Panašiu metu, kai gimė grafas Feliksas Tiškevičius (1869–1933), 1870 m. ir vėliau, viena pamaldi prancūzė Edith Royer patyrė apreiškimų. Ji regėjimuose matė Kristų, kurio krūtinėje švytėjo atvira širdis, o Jo rankos buvo plačiai išskėstos „tam, kad parodytų savo meilę, liepsnojantį troškimą mus apkabinti, mus visus suvienyti savo Širdyje; bet tuo pačiu, kad pamatytume, jog Jis tebeatsiduoda kaip auka už mūsų nuodėmes – kad pasiaukotume kartu su Juo, kad padėtume Jam atpirkti, išgelbėti, savo maldomis ir atgaila“<sup>12</sup> (E. Royer žodžiai paimti iš Charles Boissard knygos „Madam Royer gyvenimas ir Žinia“). Kristus paprašęs, kad nuo šiol Jis būtų vaizduojamas būtent taip – atvira širdimi, tiesiantis rankas, t. y., *venite ad me* poza. Taip pat šiai moteriai apsireiškė ir XVII a. gyvenusi prancūzų vienuolė Marija Margarita Alakok (*Marguerite Marie Alacoque*) (1647–1690), kurios regėjimų pagrindu ir gimė Švc. Jėzaus Širdies kultas.

Iki pat XIX a. II p. Kristus dažniausiai buvo vaizduojamas pagal M. M. Alakok pasakojimą – kairės rankos pirštu rodantis į atvertą širdį, juosiamą erškėčių vainiko ir su kryžiumi ant viršaus. Po apreiškimo 1876 m. E. Royer nuodėmklausys pateikė užsakymą devocionalijų dirbtuvėms „Maison Raffl“, kuriose ir buvo pagamintas naujasis skulptūros modelis – „Aplėbiantis Kristus, besiremiantis į Žemės rutulį su arma Christi“.

M. Omilanowska pažymi, jog „Maison Raffl“ gaminiai dalyvavo visose pasaulinėse ir vietinės reikšmės parodose, jie buvo reklamuojami spaudoje ir pardavinėjami per agentus visame žemės rutulyje. Palangos paminklas buvo tiesiog užsakytas iš katalogo, beje, kaip ir visos Palangoje Tyszkiewiczų funduotos sakralinės skulptūros“<sup>13</sup>. Tokia



Kenčiančio Jėzaus Širdis. Piešė šv. Uršulė Ledochovska 1897 m. pagal autentišką paveikslą, sukurtą remiantis šv. Royer regėjimais.

*Nuotrauka iš interneto (prieiga internete <http://ursulaniki.pl/en/spirituality/the-agonizing-heart-of-jesus>)*

—

Atvirukas su Švc. Jėzaus Širdies (Sacré-Coeur) bazilikos Paryžiuje vaizdu ir Kristaus atvaizdas-statula pagal Royer regėjimus. XX a. pr. Tokia pat statula matyti grafų Tiškevičių koplyčioje Palangoje.

*Ilustracija iš interneto (prieiga internete <http://leblogdumesnil.unblog.fr/2014/05/23/2014-51-cest-seulement-quand-tous-les-recours-aux-moyens-humains-seront-epuises-et-que-tout-semblera-perdu-que-le-sacre-coeur-interviendra/>)*



Venite ad me pozos  
Kristaus skulptūra Campo  
Verano kapinėse Romoje.

Fot. Julija Paškevičiūtė

—

Švc. Jėzaus Širdies  
skulptūra Notre Dame  
(Indiana, JAV) universiteto  
kieme „Venite a me  
omnes“. Pastatyta 1893 m.

Nuotrauka iš interneto (prieiga  
internetu <https://indiana.jones.smugmug.com/Sports/College-Campuses/The-University-of-Notre-Dame/i-TcJzdc>) Nuotrauka iš LDM  
Palangos gintaro muziejaus  
archyvo

kultūros istorikės išvada tarsi išsklaido mįslėmis apipintą „Laiminančio Kristaus“ autorystės ir atsiradimo rūmų aplinkoje šydą.

Iki šio atsakymo būta įvairių hipotezių, susijusių su skulptūros atsiradimo priežastimi, pastatymo ir nugriovimo datomis. Nors Kristus pavaizduotas *venite ad me* – „ateikite pas mane“ poza, šiandien skulptūrai prigijo pavadinimas „Laiminantis Kristus“. Anksčiau vietiniai gyventojai ją įvardindavo dar kitaip – „Šventos Širdies Jėzaus skulptūra“, „Kristaus stovyla“ ar net žemaitiškai „Joudasis Dėivalis“. Iš tiesų pastarasis spalvinių ypatybės pastebėjimas – gan taiklus ir prasmingas, nes skulptūra yra tamsi ir lokalizuota šiaurinėje rūmų pusėje, tad visuomet atrodo juoda, tačiau kaip tik dėl to baltame rūmų fone ji pastebima. Priešingu atveju, nebūtų įmanoma išskirti jos kontūrų, nes jie susivienytų su rūmų fasadu. Galima sakyti, kad grafai tikslingai pasirinko tokias kontrastingas spalvas. Juoda skulptūra spalvingoje ir baltoje aplinkoje tarsi išnyra iš mirgančios, besikeičiančios kasdienybės ir leidžia pasinerti į kitą dimensiją. Juoda nėra vien gedulo ar mirties spalva. Ji gali liudyti nusižeminimą, santūrumą ar atsižadėjimais grįstą gyvenimą, taip pat juoda spalva nureikšmina spalvų, garsų, žodžių ir visų išorinių dirgiklių „triukšmą“. Tai yra savotiška paslaptis, nežinomybė, paskata susitelkti, klausyti ir ieškoti atsakymo. Šiandien atsiranda lankytojų, kurie galbūt daugiau juokais palygina šią skulptūrą su Rio de Žaneire esančia Kristaus Atpirkejo statula (ji sukurta gerokai vėliau nei ši, 1931 m., praėjus keliems dešimtmečiams nuo E. Royer regėjimo bei Švc. Jėzaus Širdies kulto įsigalėjimo Europoje). Tokios sąsajos gali kilti būtent dėl patraukiančio dėmesį spalvinio sprendimo (Rio de Žaneire skulptūra balta – tam, kad ji atspindėtų

saulę ir išryškėtų žiūrint tiek nuo žemės, tiek iš viršaus) bei apglėbiančio Kristaus laikysenos. Palangos botanikos parke esanti atkurtoji skulptūra pabrėžia šį apkabinimo gestą, kadangi Kristaus plaštakos kiek pranoksta proporcijas ir yra stambesnės nei originalo. Šiandien ji įgyja kitomis spalvomis nuspalvintą simbolinę reikšmę, primena apie Palangoje gyvenusių ir aplinką kūrusių žmonių pasaulėžiūrą – ne tik grafų, bet ir vietos bendruomenės, kuri čia meldavosi ir vienaip ar kitaip buvo / tebėra susijusi su šiuo paminklu, jo atgimimu.

Vietiniai gyventojai linkę sieti skulptūros atsiradimą su konkrečiais grafų Tiškevičių šeimos gyvenimo įvykiais. Viena iš versijų – esą ji pastatyta kaip gedulo ženklas mirus pirmagimiui. Tačiau pirmasis Felikso ir Antaninos Tiškevičių sūnus Juozapas miršta vos gimęs, dar 1893 m., o skulptūra nuotraukose atsiranda tik XX a. pradžioje. Sutartinai priimta data – 1907-iejį – bažnyčios pastatymo metai (iki 1906-ųjų, kaip matyti fotografijoje, išspausdintoje žurnale „Revue Horticole“, jos dar nebuvo). Taigi nuo įvykio būtų praėję per daug laiko. Kitas variantas: pasak kretingiškės Elenos Jurkevičiūtės, grafas turėjo keturias dukras ir norėjo sūnaus. Kai šis gimė, skulptūra atgabenta kaip padėka. Tačiau grafų sūnus Jonušas Marija gimė 1900 m. – vėlgi nesutampa laikas. Dar kiti teigia, kad skulptūra atsiradusi po devyniolikmetės grafų dukters Antaninos mirties (ji užsikrėtė difterija 1921 m.). Šis įvykis per daug nutolęs nuo fotografijoje užfiksuotos datos, todėl ir šią versiją tenka atmesti. Svarstyta ir dar viena galimybė, minima skulptūros atkūrimo iniciatoriaus Vitalijaus Bernardo Litvaičio. Esą skulptūra buvo pastatyta grafo sumanymu priešais savo rezidenciją, kaip mecenatystės įamžinimas naujai pastatytai bažnyčiai, nes grafai Tiškevičiai buvo pagrindiniai statybų fundatoriai: „gali būti, kad paminklas buvo pašventintas kartu su bažnyčia [...]“<sup>14</sup>. Neatmetama hipotezė, kad pradžioje skulptūra ir buvo užsakyta bažnyčios šventoriui. Tačiau taip nutiko, kad ji buvo nulieta per didelę ir netilpo planuotoje vietoje, todėl nuspręsta jai rasti kitą erdvę. Visgi situacija abejotina: ar realu, kad darbuotojai taip apsiriktų dėl išmatavimų? Anot V. B. Litvaičio, „to meto architektai bei menininkai puikiai orientavosi kūrinio santykiuose su aplinka ir niekad nebūtų siūlę nesuderintų sprendimų“.<sup>15</sup> Galų gale, kodėl grafai priėmė būtent tokį drastišką sprendimą – šia skulptūra pasitikti svečius ar praeivius prie rūmų fasado, o ne, kaip įprasta, kur nors atokiau parke. Tai greičiau buvo tikėjimo liudijimas ir konstatavimas, kad ši šeima tiek varge, tiek džiaugsme remiasi dieviškąja apvaizda.



Palanga. Katal. bažnyčia.

Ignas Stropus. „Palanga. Katalikų bažnyčia. XX a. 4 deš.“ (šios bažnyčios pagrindiniai fundatoriai buvo grafai Tiškevičiai).

ŠAM IK-F 3675. Nuotraukos originalas saugomas Šiaulių „Aušros“ muziejuje



Grafai Tiškevičiai mėgo keliauti, o užsienio valstybėse tokios erdvės ar skverai su Kristaus ar Dievo Motinos skulptūromis buvo gan dažnas reiškinys (tiesa, ne didikų rūmų aplinkoje, kur labiau dominavo antikiniai mitologiniai personažai, o daugiausia vienuolynų soduose). Pavyzdžiui, Kristaus, pavaizduoto *venite ad me* poza, skulptūra pasitinka Romoje Campo Verano kapinėse, kuriose palaidota grafų Felikso ir Antaninos Tiškevičių dukra Sofija Marija (1896–1970). Kone identiška Palangoje esančiai – Notre Dame universiteto (įkurtas 1842 m.) sode skulptūra (Indiana, JAV). Skulptūra ten pastatyta anksčiau nei Palangos grafų – 1893 metais. Įdomu tai, kad Notre Dame universiteto įkūrėjas – kunigas Edvardas Sorinas (*Edward Sorin*) (1812–1893) iš Prancūzijos. Po to, kai universitete kilo gaisras ir pastatas sudegė, būdamas Švč. Jėzaus Širdies bažnyčioje šis dvasininkas pasakė: „Net jei viskas būtų prapuolę, nepasiduočiau.“ Ilgainiui universitetas buvo atstatytas, o prancūzų kunigo mirties metais sode buvo pastatyta ši jau minėtų prancūziškų dirbtuvių bruožų turinti Švč. Jėzaus Širdies skulptūra. Taigi tokie religiniai paminklai – savotiški vertybiniai ženklai. Jais buvo įprasminami įvairiausi gyvenimo įvykiai, susiję tiek su išsipildžiusiais lūkesčiais, tiek su netektimis ir svarbių asmenybių nuveiktais darbais, siekiant juos palaiminti. Matyti, kad grafų Tiškevičių atvejis apima ne vieną konkretų įvykį, bet ištisą jų grandinę.

Sovietmečiu, kaip įprasta, siekta šį liudijimą ištrinti, ir skulptūra buvo sunaikinta. Danutės Mukienės straipsnyje „Kas pasikėsino į „Laiminantį Kristų“?“ teigiama, jog „šiandien vis dar diskutuojama dėl skulptūros nuvertimo datų. Kai kuriuose leidiniuose yra buvę skelbta, kad skulptūra sunaikinta 1953 m., tačiau garbaus kraštotyrininko J. Mickevičiaus užrašyti palangiškių ir kretingiškių prisiminimai, kai nuo šių įvykių buvo praėję vos keliolika metų, leidžia tvirtinti, kad skulptūra buvo nugriauta 1948 m. pavasarį“<sup>16</sup>. Ten pat aprašomas ir skulptūros likimas: „Skulptūra buvusi sudaužyta ir išvežta į Kretingos geležinkelio stoties metalo priėmimo punktą, o ten pakrauta į vagonus ir išvežta į Lentvario ketaus liejyklą perlydyti. Išliko tik dalis tos skulptūros pėdos. Ją išsaugojo kretingiškis geležinkielietis Jokubauskas, kuriam šią relikviją iš metalo priėmimo punkto 1948 metų balandžio pabaigoje parnešė uošvė.“<sup>17</sup> V. B. Litvaitis detalizuoja istoriją: „Trys Palangos gyventojai nuversti Kristaus skulptūros atvyko pasikinkę arkį. Jį vadeliojo Gaubys. Užrišę grandinę už skulptūros kaklo, kitą jos galą vyrai prikabino prie arkliaus pakinktų. Nuverčiant paminklą dalyvavo ir Palangos taip vadinamojo „aktyvo“ atstovai – miesto vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas Bertašius

bei Kreivanosiu pravardžiuotas Kuršys. [...] Esą jiems jau tada išpranašautas liūdnas likimas. Pranašystės išsipildė. Iš kristamušių (taip juos vadino vietiniai gyventojai) vienas nuskendo jūroje, kitas mirė apsinuodijęs (išgėrė iš jūros išmesto butelio turinio – metilo spirito), o Gaubys susirgo sunkia diabeto forma.“<sup>18</sup> Atkūrus Nepriklausomybę, skulptūros atstatymo komisijos pirmininku tapo minėtas V. B. Litvaitis. 1993 m. birželio 14 d. skulptūra „Laiminantis Kristus“, atkurta autoriaus Stasio Žirgulio, simboliškai sugrįžo į grafų Tiškevičių jai paskirtą vietą. Tai nėra tiksli kopija: dabartinė skulptūra skiriasi nuo pirmosios, kadangi vadovautasi tik ikonografinė medžiaga, nebuvo fotografijų iš nugaros pusės, teko pateikti savo versiją. Be to, Kristaus plaštakos neproporcingai stambios, o ant Žemės rutulio nematyti *arma Christi*: įrankių, kuriais Kristus buvo nukryžiuotas – rimbas, vinys, plaktukas. Šios detalės įžiūrimos pirmosios skulptūros „Laiminantis Kristus“ fotografijoje, o atkurtoje skulptūroje jos neakcentuotos. Įdomu tai, jog mūsų dienas pasiekė reliktas, susijęs su pirmąja skulptūra: 1993 m. atstatant skulptūrą palangiškių kastuvai atsidaužė į cementą. Buvusio ilgamečio Palangos botanikos parko direktoriaus Antano Sebecko iniciatyva išsiaiškinta, jog tai senasis skulptūros postamentas. Jis buvo nugabentas prie Žemaičių kalnelio, kur jį šiandien ir galima rasti. Bet kuriuo atveju, ši skulptūra, kaip centrinė parko Didžiojo parterio figūra, turėjo liudyti grafų Tiškevičių pamaldumą ir didžiavimąsi priklausymu pasaulio katalikų bendruomenei. Šis suvokimas papildo ir šeimos vertybinę skalę: Dievas (Kristaus skulptūra) → namai, šeima (rūmai) → dalijimasis su kitais (aplinkos keitimas, kurorto plėtra).

### **Koplyčia ir kristologiniai simboliai**

Kitas reikšmingas religinės paskirties objektas grafų Tiškevičių aplinkoje – rūmų architekto F. H. Švechteno suprojektuota koplyčia. Ji pastatyta 1907 m. vietoje buvusios rūmų verandos vakarinėje pusėje ją pratęsiant, lyg trečiasis rūmų fasadas. Nors ir sulaužydama neorenesansinio stiliaus simetriją, koplyčia suteikia rūmams unikalumo ir puošnumo. Tai – aštuonbriaunis pastatas, dengtas kupolu. Tokios šeimos koplyčios populiarios Vakarų Europos šalyse, kurias grafai Feliksas ir Antanina Tiškevičiai lankė ir iš ten galėjo pasisemti idėjų. Daugeliui gerai žinomas Florencijos katedros kupolas (suprojektuotas dar XV a.) ar tuo metu Paryžiuje statyta nauja Švc. Jėzaus Širdies (*Sacré-Cœur*) bazilika (statybos vyko 1875–1914 m.) – taip pat galėjo įkvėpti rūmų šeimininkus susikurti asmeninę Švc. Jėzaus Širdžiai pašvęstą maldos vietą.



Palangos Tiškevičių rūmų koplyčios interjero nuotraukos fragmentas. (Labai panaši Kristaus skulptūra pavaizduota Prancūzijoje išleistame atviruke (vaizdas prie prie Bazilikos).

*Fotografas nežinomas.  
Nuotrauka iš LDM Palangos gintaro muziejaus archyvo*

—  
Palangos grafų Tiškevičių rūmų koplyčios interjeras.

*Fotografas nežinomas.  
Nuotrauka iš LDM Palangos gintaro muziejaus archyvo*

—  
Palangos grafų Tiškevičių rūmų koplyčios interjeras. XX a. 1 deš.

*Fotografas nežinomas. KM IF 7033-19. Nuotrauka saugoma Kretingos muziejuje*



Yra išlikusių fotografijų, kuriose matyti, jog anuomet koplyčios interjerą puošė marmurinis altorius su Jėzaus skulptūra ir angelais iš šonų, o dešiniau ant konsolės buvo pastatyta nedidelė panaši statulėlė. Greičiausiai tai prancūzų dirbtuvių kūrinys: identiška statulėlė pastebima ir to meto fotografijoje, kurioje užfiksuota tik ką baigta statyti Paryžiuje Montmartre esanti garsioji šventovė. Pažymėtina, jog grafų Tiškevičių koplyčios ovaliuose languose buvusius vitražus kūrė Miuncheno meistras. Vitražai vaizduoja Dievo Motiną ir šventuosius – Juozapą, Antaną, Joną Evangelistą, Feliksą ir Kazimierą. Toks pasirinkimas rodo šeimos labiausiai vertintus šventuosius. Įdomu tai, kad jie greta kitų šventųjų randa vietos ir lietuviui – šv. Kazimierui, kuris buvo LDK ir Lenkijos karalaitis. Toks faktas atskleidžia, kad grafai palaikė visa, kas įkūnijo glaudų ryšį tarp abiejų šalių. Tai liudija ir Tiškevičių giminės palankumas Stanislovo Augusto Poniatovskio (*Stanislaw August Poniatowski*)

(1732–1798) politikai (jis buvo Abiejų Tautų Respublikos paskutinis karalius). Palangos rūmuose puikavosi jo biustas. Tačiau religinis tonas kitoks – galbūt vitražuose pavaizduoti šventieji vienaip ar kitaip susiję su Felikso ir Antaninos Tiškevičių šeimos nariais, jų (antraisiais) vardais ir buvo jų globėjais. Šifruojant vitražus ir vardus galima pamatyti atitikmenis – Juozapu buvo pakrikštytas pirmasis grafų naujagimis, kuris neišgyveno, Juozapas buvo ir grafo tėvas. Kitas šventasis vitraže – Antanas – galbūt pasirinktas siejant su grafo žmonos ir dukters vardu Antanina. Šv. Feliksas – grafo bendravardis. Šv. Jonas Evangelistas veikiausiai „priskirtas“ 1900 m. gimusiam jūdvių sūnui Jonuši Marijai. Beje, žinoma, jog bent keli jų vaikai turėjo antrą vardą Marija. Dukterims Marijai Kristinai, Marijai Teresei ir Sofijai Marijai ir jau po koplyčios statybų gimusiems sūnums Stanislovui Marijai ir Alfredui Marijai lieka Dievo Motinos vitražas. Detalizavus interjerą darytina išvada, jog tai buvo tikra šeimos ir jos globėjų bei užtarėjų koplyčia. Be to, šeimą lankydavo vienuoliai jėzuitai, kunigai, todėl erdvė turėjo būti atvira ir jiems, galimai rekomenduota vieno iš religinio pasaulio atstovų. Prisiminkime: 1899 m. popiežius Leonas XIII paaukojo kiekvieną žmogų Švenčiausiajai Širdžiai. Populiarūs buvo ir pasišventimai šeimų ir šalių lygmeniu. Pagal jauniausio grafų sūnaus Palangos miesto garbės piliečio Alfredo Tiškevičiaus (1913–2008) pasakojimą, jis gimė Krokuvoje, pakeliui grįžtant į Palangą iš Romos po susitikimo su popiežiumi. Tuometinis popiežius šv. Pijus X, dar gyvas būdamas, garsėjo stebuklais, žmonės pasveikdavo prisilietę prie jo ir per atstumą dėl jo palaiminimo ir maldu<sup>19</sup>. Taigi Alfredo tėvai leidosi į kelionę prašyti leidimo koplyčią pašventinti, kad joje būtų galima laikyti šv. Mišias ir priimti šv. Komuniją. Vis dėlto, anot buvusio LDM direktoriaus Romualdo Budrio, kaip jam yra užsiminęs pats grafas Alfredas Tiškevičius, koplyčioje šv. Mišios buvo laikomos retai. Prisimenamos lapkričio 1-ąją organizuotos iškilmės, kuomet grafai iškeldavo koplyčios kriptoje esantį karstą su dukters Antaninos palaikais. Tais pačiais 1921-aisiais, kai mirė Tiškevičių dukra Antanina, popiežius Benediktas XV dar kartą specialiu dekretu patvirtino liturginę Švč. Jėzaus Širdies iškilmę, kuri visoje Bažnyčioje buvo įvesta popiežiaus Pijaus IX rūpesčiu dar XIX a. viduryje (1856 m.). Šiai šventei grafų šeima turėjo teikti ypatingą svarbą, kaip ir birželinėms pamaldoms, nes visas mėnuo skiriamas Švč. Jėzaus Širdies garbinimui.

Paminėtina, jog Pirmojo pasaulinio karo metu, 1915-aisiais, Palangos grafų Tiškevičių rūmai buvo bombarduoti vokiečių karinio laivyno



Antanina ir Alfredas Tiškevičiai apie 1920-uosius metus. (Antanina Tiškevičiūtė mirė 1921 m. difterija Palangoje susirgusi l, kuria užsikrėtė slaugydama brolių Alfredą. Buvo palaidota rūmų koplyčioje, 1955 m. palaikai perkelti į Palangos senąsias kapines. Greta 2008 m. palaidotas brolis Alfredas).

Fotografas nežinomas. KM IF 7031-22. Nuotraukos originalas saugomas Kretingos muziejuje

„Graudenz“. Sviedinys pataikė tiesiai į koplyčią, kuri buvo beveik visiškai išgriauta ir, grafams po karo grįžus į namus, teko viską atstatyti. Šiandien po rūmų restauracijos darbų koplyčios interjeras neatkurtas, tačiau jis pritaikytas LDM Palangos gintaro muziejaus ir lankytojų reikmėms kaip ekspozicijų salė. Joje maždaug kas pusmetį keičiamos kilojamosios parodos, skirtos lietuvių menininkų kūrybai pristatyti. Koplyčios eksterjeras išlaikytas toks, koks buvo anksčiau. Kaip minima Ingridos Albrechtienės straipsnyje „Grafas Tiškevičius – vienintelis giminės ilgaamžis“, grafų sūnus Alfredas yra sakęs, jog jo didžiausia svajonė susijusi būtent su šia rūmų erdve: „[...] rūmuose atstatyti tėvų pastatytą koplyčią. Norėčiau, jog parke esančiuose rūmuose jaunimas tuoktųsi, švęstų įvairias šventes.“<sup>20</sup> Šio žmogaus kalba prisodrinta pamaldumo, jis mini tokį žodį kaip „Aukščiausiasis“, pabrėžia, jog nebijo mirties, ir net iš ganėtina lakoniškų jo pasisakymų galima išvelgti pasitikėjimą dieviškąja apvaizda: „Ką padarysi, gal Viešpats seikėja visiems po lygiai. Kadangi pats augau gausioje šeimoje, mano sūnus Adomas neturi vaikučių“<sup>21</sup>. Taigi, tikėjimu buvo persmelkti ir paskutiniai grafo Alfredo Tiškevičiaus gyvenimo troškimai bei apmąstymai. Jie galėtų būti sietini ir su koplyčios fasaduose užšifruota žinia.

Kaip ir kadaise, šiandien koplyčią iš abiejų pusių puošia atnaujinti lipdiniai, kuriuose pavaizduotas pelikanas su jaunikliais. Pelikanas – išskirtinis kristologinis simbolis. Viduramžiais neretai tabernakuliai būdavo pelikano pavidalo. Šis paukštis tarsi ženklina krikščionybės įsigalėjimą ir atsvarą pagonybei. Jei antikos pagoniškuose mituose kalbama apie žmogiškus, pykstančius, žiaurius dievus ir personažus, pavyzdžiui, Chronas ryja savo vaikus, Medėja nužudo savo sūnų, tai krikščionybė, priešingai, skelbia gerąją naujieną apie mylintį ir pasiaukojantį Dievą. Jo meilė pranoksta pati save, ji yra tokia tobula ir gyva, kad įveikia mirtį. Tokio beribio Dievo įvaizdžiui perteikti pasirenkama pelikano, maitinančio savo jauniklius, metafora. Jis maitina juos savo širdimi. Ar tai nėra sąsaja su Švc. Jėzaus Širdies garbinimu? Vis dėlto legenda apie pelikaną perimta iš ikikrikščioniškojo laikotarpio ir adaptuota krikščioniškajai pasaulėžiūrai. Kaip rašoma dvasininko Viljamo Saunderso (*William Saunders*) straipsnyje „Pelikano simbolika“<sup>22</sup>, legenda pasakoja apie pelikanę, kuri, užklupus badmečiui, prasikerta krūtinę, kad galėtų savo krauju pamaitinti vaikus. Vienoje versijoje minima, jog ji taip pasielgia, pamačiusi, kad jos jaunikliai miršta. Savu krauju jie atgaivinami, prikeliama iš mirties, tačiau, gelbėdama vaikus, pelikanė atiduoda savo gyvybę. Dar ankstyvieji krikščionys išvelgia paralelių tarp





Lipdiniai pietinėje Palangos grafų Tiškevičių rūmų terasoje. Liūtas ir avys.

Fot. Julija Paškevičiūtė

—  
Kristologinis simbolis – savo krauju vaikus maitinanti pelikanė.

Fotografas nežinomas.  
Nuotrauka iš LDM Palangos gintaro muziejaus archyvo



šio pasakojimo ir Kristaus, atpirkusio žmoniją kūnu ir krauju bei pasi-  
liekančio Eucharistijoje per visas dienas, istorijos. II a. nežinomo graikų  
autorius veikale „Physiologus“ greta minimos kitos panašios legendos.  
Pasitelkus gyvūnų įvaizdžius pasakojama, kad feniksas, kuris miršta pats  
paskendęs savo liepsnose, bet prisikelia iš pelenų trečiąją dieną; viena-  
ragis, kuris leidžiasi priglaudžiamas tik prie nekaltos mergelės kelių –  
reiškia Dievo įsikūnijimą. Ten pat rašoma, jog pelikanų jaunikliai kerta  
savo tėvams, o šie – užkapoja jauniklius. Tačiau trečiąją dieną motina  
prasidreskia sau šoną ir srūvančiu krauju apšlaksto mažuosius, kurie at-  
gyja. Taip pelikanas tampa Kristaus Atpirkėjo simboliu. Jis žymi ne tik  
fizinį, bet ir dvasinį pasiaukojimą, pranokstantį bet kokias ribas. Taip  
pat – tai naujo gyvenimo, dvasinio atgimimo ženklas.

Kitas religinis simbolis pastebimas pietinėje Palangos grafų  
Tiškevičių rūmų verandoje. Ši veranda atsirado 1908 m., kai senoji pa-  
keitė savo paskirtį, prijungus prie rūmų koplyčią. Virš jos esančią terasą  
laiko du pilioriai ir dvi toskaniškosios kolonos. Verandos vidų puošia  
barelfai, vaizduojantys gyvūnų kailius ir jų galvas: viduryje – liūto,  
iš šonų – avinų. Liūtas ir avys gali būti traktuojami kaip kristologinis  
simbolis. Liūtas dažnai suvokiamas kaip pergalės ir dieviškumo ženklas.  
Avys – paklusnumo, aukos ir nusižeminimo. Taigi šie gyvūnai gali įkū-  
nyti Kristaus, kaip dievažmogio, idėją. Pasakojama, kad liūtukai gimsta

bejėgiai, o trečią dieną, suriaumojus tėvui, jie įgyja stiprybės ir pajuda. Krikščioniškoje tradicijoje metafora siejama su Kristaus prisikėlimu trečiąją dieną – Tėvo valia. Pasitelkus liūto ir avies vaizdinį, patogu interpretuoti Šventajame Rašte minimus įvykius. Senajame Testamente pranašas Izaijas mini laiką, kuomet „vilkas viešės pas avį, / leopardas gulsis su ožiuku. / Veršis ir liūtukas ganysis kartu, – / juos prižiūrės mažas vaikas“<sup>23</sup>. Krikščioniškuoju požiūriu tokia taika tarp žmonių ir gyvūnijos pasaulyje įsivyrasianti po antrojo Kristaus atėjimo. Apreiškime Jonui arba Apokalipsės knygoje Kristus apibūdinamas ir kaip liūtas, ir kaip avis soste: „Tuomet vienas vyresnysis man tarė: „Neverk! Štai nugalėjo liūtas iš Judo giminės, Dovydo atžala. Jis atvers knygą ir nuplės septynis jos antspaudus.“ Aš išvydau sosto ir keturių būtybių bei vyresniųjų viduryje Avinėlių. Jis buvo tarytum užmuštas ir turėjo septynis ragus ir septynias akis, kurios yra Dievo dvasios, siųstos į visą žemę. Jis priėjo ir paėmė knygą iš sosto Sėdinčiojo dešinės. Kai jis paėmė knygą, keturios būtybės ir dvidešimt keturi vyresnieji parpuolė prieš Avinėlių, kiekvienas laikydamas rankose arfą ir aukso indus, smilkalų, – o tai buvo šventųjų maldos. Jie giedojo naują giesmę, skelbdami: „Vertas esi paimti knygą / ir atverti jos antspaudus, nes buvai užmuštas / ir nupirkai Dievui savo krauju žmones / iš visų genčių, kalbų, tautų ir giminių“ (*vertė kun. Česlovas Kavaliauskas*)<sup>24</sup>. Avis ir liūtas šiuo atveju reprezentuoja Dievo valios išsipildymą – Kristaus mirtį ir prisikėlimą bei taikos įsivyravimą. Taip pat šie lipdiniai ženklina harmoniją, perskyros tarp skirtingų socialinių sluoksnių anihiliavimą, kelia aliuzijas į rojaus būseną. Galima sakyti, jog šiuose bareljefuose užšifruotos kelios religinio turinio reikšmės, svarbios rūmų šeimininkams.

### **Lurdo grotos fenomenas – pirmoji Lietuvoje**

Kaip matyti, grafai Tiškevičiai ypatingą dėmesį greta Švc. Jėzaus Širdies skyrė Dievo Motinai. Pabrėžtina, kad grafai Feliksas ir Antanina savo vestuvėms pasirinko simbolinę datą – rugpjūčio 15-ąją, per Žolinę, kuomet švenčiamos Švc. Mergelės Marijos ėmimo į dangų iškilmės. Paminėtina ir tai, jog statant neogotikinę Palangos bažnyčią „Didžiojo altoriaus Dievo Motinos paveikslas į ją perkeltas iš senosios Palangos bažnyčios grafo F. Tiškevičiaus žmonos pageidavimu“<sup>25</sup>. Būtent grafienės prašymu netoli rūmų, ties Birutės kalnu, įrengta ir Masabielio kalno grotos, geriau žinomos Lurdo pavadinimu (pagal miestelį), kopija. Ant kalno tuo metu jau puikavosi neogotikinė Šv. Jurgio koplyčia, pastatyta 1869 m. (architektas Karlas Meyeris). Prieš tai ant kalno stovėjo dvi



medinės koplyčios – pirmoji sudegė, o antrąją nuvertė audra, po to šią vietą ženklino didžiulis kryžius. Lurdo grotos sumanymui įgyvendinti buvo pakviestas prancūzų architektas Bonhomme. Manoma, kad šios grotos atsiradimo laikas – 1898–1901 metai (Jurgos Palangytės straipsnis „Palangos Lurdo istorijos fragmentai“)<sup>26</sup>. Grafų prievaizdo pasakojimu, Tiškevičiai patys aplankė Prancūzijos Lurdo miestelį povestuvinės kelionės metu. Kaip teigiama, pirmoji Palangos grotą papuošusi skulptūra buvo išlaikyta per naktį tikrajame Lurde ir ten pašventinta. Stebina tai, kad, praėjus palyginti nedaug laiko nuo įvykių, grafai jau skleidžia žinią apie apreiškimus ir tampa pirmosios Lurdo grotos Lietuvoje kūrėjais – vienais pirmųjų pasauliniu lygmeniu. Netgi popiežiui Leonui XIII grotos kopijos idėja gimė vėliau – 1902 metais – ir tik 1905-aisiais ji buvo pašventinta Vatikano soduose įpėdinio Pijaus X. Visai netrukus jų Europoje jau buvo šimtai. Verta atkreipti dėmesį, kad Lurdo grotos kopijos neretai smarkiai skiriasi nuo autentiškos grotos provaizdžio, priklausomai nuo aplinkos sąlygų, tačiau svarbiausia išlieka skelbiama naujiena.

Lurdų atsiradimą Lietuvoje dr. Darius Liutikas aprašo straipsnyje „Religinių objektų Lietuvoje geografinių vietų analizė“: „Dirbtinės grotos kuriamos ne tik imituojant Prancūzijos Lurdą, tačiau ir siekiant pagražinti parką, sodą, baseiną, fontaną ar kt. Pirmoji dirbtinė Lurdo grotą skirta Švč. Mergelės Marijos garbei Lietuvoje įkurta apie 1900 m. Palangoje, Birutės kalno šlaite. Jos iniciatorius grafas Feliksas Tiškevičius. Plungės Lurdo grotą pastatyta 1908 m. Lurdus Lietuvoje kūrė tiek pasauliečiai, tiek dvasininkai. [...] Iš viso Lietuvoje 2013 m. buvo 33 lurdai, kurių dauguma Žemaitijoje (27 lurdai). [...] Tokių geografinių pasiskirstymą galėjo lemti tai, kad čia pastatyti pirmieji Palangos

Paulina Mongirdaitė.  
„Palangos Lurdo grotą“.  
1917 m.

KM IF 7326. Nuotraukos  
originalas saugomas Kretingos  
muziejuje

—  
Ignas Stropus. „Palangos  
Lurdas“. 1937 m.

KM IF 7369. Nuotraukos  
originalas saugomas Kretingos  
muziejuje

José Luiz Bernardes Ribeiro. Gruta de Lourdes (Portugalijos Lurdo grota). 2014. Bernardes Ribeiro. Autentiškas Prancūzijos Lurdas. Po skulptūra iškalti žodžiai : „Aš esu nekaltas prasidėjimas“.

Fotografas José Luiz. Nuotrauka iš interneto (prieiga internete [https://pt.wikipedia.org/wiki/Ficheiro:Our\\_Lady\\_of\\_Lourdes\\_-\\_Grotto\\_of\\_Lourdes\\_-\\_Lourdes\\_2014.JPG#filelinks](https://pt.wikipedia.org/wiki/Ficheiro:Our_Lady_of_Lourdes_-_Grotto_of_Lourdes_-_Lourdes_2014.JPG#filelinks))

—  
Asyžiaus lurdas (Italija).

Fot. Julija Paškevičiūtė



ir Plungės lurdai, apie kurių buvimą ir pamaldumo tradicijas žinojo ir kitų lurdų steigėjai. Statyti lurdus Žemaitijoje tradicijos gyvos ir šiais laikais. “27 Taigi Žemaitija, pradedant nuo Palangos ir Tiškevičių šeimos iniciatyvos, – lurdų fenomeno sklaidos pradininkė.

Pabrėžtina tai, kad jokia grota neatsiejama nuo Švc. Mergelės Marijos skulptūrų, kurios jau vien estetinė prasme darė įtaką aplinkos kūrėjams. Palangoje dėl įvairių aplinkybių jos keitėsi bent keletą kartų:

- 1506 m. ant Birutės kalno iškyla medinė Šv. Jurgio koplyčia. Vyskupo M. Giedraičio pakviesti jėzuitai kalno papėdėje pastato ir Švc. Mergelės Marijos statulą, kuri pagonių imta garbinti kaip Birutė.
- XX a. pr., kai įkuriama grota, atgabenta Lurdo Dievo Motinos Marijos skulptūros kopija, tačiau ji buvo sudaužyta poilsiautojų.
- Jos vietoje pastatoma mažesnė skulptūrėlė, pirktą iš darbėniškio Vitkausko.
- Palangiškis Vladas Čižauskas sukuria Lurdo skulptūros kopiją, kuri 1945 m. sušaudyta ir iš jos liko tik šukės. Tais pačiais metais Palangos klebonas Jonas Ilskis paskiria atgailą buvusiam „liaudies gynėjui“ Stasiui Paulauskui restauruoti skulptūrą. Ši po restauravimo nugabenta į Palangos bažnyčią ir dabar stovi dešinėje navoje.
- Prasidėjus tautiniam Atgimimui Palangos Lurdą papuošia Viliaus Orvydo padovanota akmeninė Dievo Motiną vaizduojanti skulptūra. 2000 m. ji pakeista tradicine prancūziško stiliaus skulptūra – palangiškės Karolinos Rimšienės iniciatyva ir lėšomis. Jos sumanymu grotroje atsiranda ir klūpančios šv. Bernadetos skulptūra.

Šv. Bernadetos skulptūra siejama su apreiškimu keturiolikmetei šv. Bernadetai Subiru (*Bernadette Soubirous*) (1844–1879). Tai buvo neurtinga beraštė mergaitė, kuriai nesisekė net katekizmo pamokos. Su seserimi ir drauge jos turėdavo daug dirbti bei vaikščioti. Vieną 1958-ųjų metų dieną mergaitėms reikėjo bristi per ledinį vandenį, tačiau Bernadeta

nesiryžo, nes sirgo astma, ir ji pasiliko ties kalno grota. Ten jai apsieiškė mergelė Marija, nors iš pradžių Bernadeta to ir nesuprato. Tais metais iš viso aštuoniolika kartų pasirodė švytinti moteris. Bernadeta pasipasakojo namiškiams ir jai buvo uždrausta ten eiti, bet garsas apie tai jau sklido ir ją lydinčių žmonių buvo vis daugiau. Stebuklingoji moteris, paskutinį kartą paklausta, kas esanti, mergaitei atsakė: „Aš esu nekaltasis prasidėjimas“ (vietiniu dialektu – *Que soy era immaculada concepciou*). Nekaltojo prasidėjimo dogma buvo paskelbta 1954 metais. Kalbama ne apie Jėzaus gimimą, bet Marijos pradėjimą – Marijai gimtoji nuodėmė iš tėvų nepersidavė – naujoji Ieva. Bernadeta nebuvo girdėjusi apie dogmą ir ką šie žodžiai reiškia, tačiau viską papasakojo savo nuodėmklausiu, kuris turėjo abejonių dėl neseniai paskelbtos dogmos. Originalioji Lurdo skulptūra buvo sukurta 1864 m. pagal Bernadetos apibūdinimus. Autorius – prancūzų skulptorius Joseph-Hugues Fabisch (1812–1886). Teigiama, kad šventosios kūnas neyra po mirties (Bernadeta mirė sulaukusi 35 metų amžiaus). Šie įvykiai turėjo įkvėpti grafus Tiškevičius nuolat prisiminti ir dalintis žinia su aplinka, įkuriant panašią grota savo parke. Tokiu būdu jie turėjo jausti išpildę krikščionišką pareigą tapti Dievo valios atbaigėjais, aktyviais dieviškojo plano skelbėjais ir dalyviais.



Šv. Bernadeta, kuriai 18 kartų apsieiškė Dievo Motina.

Nuotrauka iš interneto (prieiga internete [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f8/Bernadette\\_soubirous\\_1\\_publicdomain.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f8/Bernadette_soubirous_1_publicdomain.jpg))

### Felikso Tiškevičiaus švietėjiškos-vienuliškos laikysenos apraiškos

Felikso ir Antaninos Tiškevičių vaikai augo pavyzdinėje ir darnioje aplinkoje. Jauniausias grafų sūnus Alfredas (1913–2008) yra šiltais žodžiais atsiliepęs apie savo tėvus. Ingridos Albrechtienės straipsnyje „Grafas Tiškevičius – vienintelis giminės ilgaamžis“ rašoma, jog „dau-guma palangiškių senbuvų, jų vaikų bei anūkų prisimena ar yra girdėję apie ponus Tiškevičius. Ir mūsų pašnekovas pasakojo, kad jo tėvai išties buvo labai šviesūs, malonūs ir draugiški žmonės: „Man buvo labai smagu turėti tokius tėvus, bet dar smagiau išgirsti gerus žodžius iš svetimų žmonių lūpų. Nors mes buvome turtingi, turėjome daug samdomų darbuotojų, niekada neteko girdėti tėvo ar mamos pakelto balso, niekada nemačiau dirbančiųjų ašarų.“<sup>28</sup> Tai liudija, kad grafai praktiko tikėjimu grįstas vertybines nuostatas ir jos išsiskleisdavo humanistiniu požiūriu.

Grafas Feliksas Tiškevičius buvo pavyzdingas tėvas, atsisakęs karinės karjeros ir savo gyvenimą paskyręs šeimai ir kurorto puoselėjimui. Grafo elgesys atitiko jo protėvio vyskupo Jurgio Tiškevičiaus sinodų nuostatose suformuluotą tikro kunigo paveikslą – nemedžiojo, nerūkė,





Grafų Tiškevičių šeima  
Palangos rūmų didžiajame  
rūmų salone.

*Fotografas nežinomas.  
Nuotrauka iš LDM Palangos  
gintaro muziejaus archyvo*

—

Palangos grafienė  
Antanina Sofija  
Tiškevičienė su dukromis  
Biarico kurorte apie  
1905-uosius metus.

*KM IF 7326. Nuotraukos  
originalas saugomas Kretingos  
muziejuje*

negėrė... Remiantis sesers Elenos Klotildos Tiškevičiūtės-Ostrovskos (1876–1953) prisiminimais, be visų šių savybių, „Feliksas gi buvo uždaras, tylus ir geras“ (E. K. Ostrovskos užrašų „Palanga ir Kretinga mano tėvo laikais“ mašinraščio kopija saugoma Kretingos muziejaus moksliniame archyve)<sup>29</sup>.

Būdamas ramaus charakterio, jis domėjosi senienomis ir literatūra, netgi buvo Vilniaus mokslo bičiulių draugijos narys, kolekcininkas. Pasak doc. dr. Audronės Bliujienės, 1908 m. grafas Feliksas Tiškevičius apie 864 eksponatus, kaip ir pridera nariui, padovanojo Vilniaus mokslo bičiulių draugijai. Jis „muziejui dovanuoja: molinę lietuvių dievo statulėlę; įvairių alebastrinių Budos, taip pat visokių pilko jaspio Dievo Motinos su kūdikiu atvaizdų; medalioną su persišku emaliu; 27 gintarinius priešistorinius dirbinius; 1504 metų Albrechto Diurerio raižinį „Adomas ir Ieva“; dvi nedidelio formato dailininko Simono Čechavičiaus drobes (galvos) senuose rėmuose; 25 archeologinius dirbinius; 5 iškastinius gyvūnų dantis; 702 senovinius raižinius; 100 religinio turinio raižinių [...]“. F. Tiškevičiaus dovanotus grafikos atspaudus galima apibūdinti kaip rinkinį, sukauptą jaunuolio, paskatinto tėvų sekti tam tikrais moraliniais autoritetais. Grafikos rinkinyje, kurio didžioji dalis pateko į LDM, vyrauja: dvasininkų, šventųjų, karalių, mokslininkų ir karvedžių portretai, taip pat yra nemaža religinio turinio paveikslėlių<sup>30</sup>. Iš išvardytų grafo sukauptų ir dovanotų daiktų sąrašo matyti, kad jo dėmesio lauke reikšminga dalis atseikėta religinės tematikos meno kūriniais. Tačiau grafas F. Tiškevičius nebuvo vien ties tikėjimo turiniu susitelkęs introvertas ir užsiėmė visuomenine veikla.

Kaip minėta, grafas tapo pagrindiniu bažnyčios fundatoriumi, taip pat jis rūpinosi tėvo 1886 m. įkurta progimnazija, kuri tuo metu priklausė Rusijos liaudies švietimo ministerijos Rygos mokslo apygardai ir buvo laikoma to meto mažąja seminarija. Šioje progimnazijoje buvo išugdyti

net keturi būsimi Vasario 16-osios akto signatarai. Žinoma, jog grafas F. Tiškevičius palaikė knygnešius (jo sesuo Marija gabeno lietuviškas knygas, grafas užstojo vieną iš dvaro patarnautojų, vadintą grafo Petriuku, kuris taip pat užsiėmė šia pavojinga veikla). Be to, vienuoliai jėzuitai buvo nuolatiniai Tiškevičių šeimos svečiai, juos lankė ir kunigas Maironis. Visa tai leidžia manyti, kad ir rūmų šeimininkas pasižymėjo to meto diduomenei nebūdinga švietėjiška-vienuo-  
liška laikysena. Yra žinoma, jog grafų vaikų išsilavinimui buvo skiriama ypatingai daug dėmesio: kviečiami atskirų dalykų mokytojai, vaikus prižiūrėjo auklė iš Šveicarijos, kad šie išmoktų prancūzų kalbos, vyko ir kitų kalbų pamokos, mergaitės ugdytos gerų manierų, šokio, dainavimo, siuvinėjimo ir pan. Palangos miesto savivaldybės viešosios bibliotekos tinklalapyje (<http://palangamvb.lt/lt/krastotyra1/virtualios-parodos/844-palangos-progimnazija>) pateikiama faktų, kad Palangos progimnazijoje vyko šie užsiėmimai (grafo vaikai individualiai turėjo mokytis panašių dalykų): tikyba, lotynų, graikų, prancūzų, vokiečių kalbos, rusų kalba ir literatūra, aritmetika, algebra, geometrija, rusų bei senovės istorija, geografija, gamtos mokslai, piešimas, dailiausias, braižymas, giedojimas, gimnastika. Namie puikavosi tūkstantinė grafų Tiškevičių sukaupta knygų įvairiomis kalbomis biblioteka. Daug buvo keliaujama ir bendraujama su to meto aukštuomene. Ne apie visus grafų Tiškevičių šeimos narius turima išsamesnių duomenų, tačiau žinoma, kad tokia aplinka išugdė ir dvi to meto intelektualės, taurių sąsajų su religiniu pasauliu turinčias moteris, kurios tuo pačiu metu aktyviai dalyvavo visuomeniniame gyvenime, – Felikso Tiškevičiaus seserį Mariją Tiškevičiūtę (1871–1941) bei grafų dukrą Sofiją Mariją Tiškevičiūtę (1896–1970), tapusią vienuole.



Palangos grafitė Sofija Tiškevičiūtė Biarico kurorte (Prancūzija) apie 1905-uosius metus. Fotografas nežinomas.

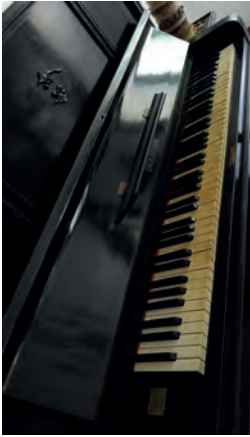
*Nuotraukos originalas saugomas Kretingos uziejuje. Nuotrauka iš interneto (prieiga internete <https://picryl.com/media/palangos-grafaitesofija-tiskeviciute-biarico-kurorte-582588>)*

Sofija Marija Tiškevičiūtė.

*Fotografas nežinomas. Nuotrauka iš interneto (prieiga internete <http://urszulanki.pl/tyszkiewicz-zofia-maria-s-m-immaculata-od-najsw-serca-jezusa-konajacego>)*

### **Marija ir Sofija Marija Tiškevičiūtės – emancipuotos moterys**

Grafo sesuo Marija Tiškevičiūtė galėjo daryti įtaką mažiesiems brolio šeimos nariams, kadangi daug laiko praleisdavo ne tik Kretingoje, bet ir Palangos rūmuose, taip pat dažnai keliaudavo po Vakarų Europą. Ji minima kaip stipri asmenybė, garbinusi žirgų sportą, mėgusi literatūrą ir pati gabenusi uždraustą lietuvišką spaudą. Pasak istoriko J. Kanarsko, ji buvo pažįstama ir susirašinėjo su poetu, kunigu Maironiu. 1898 m. Kretingos dvare, prie ligoninėje veikusios prieglaudos, M. Tiškevičiūtė atidarė pirmąjį lietuvišką vaikų darželį, vasaros lauko darbų sezono metu



Pianino, kuriuo skambindavo Sofija Marija Tiškevičiūtė, klaviatūra. 2018 m.

Fot. Julija Paškevičiūtė

—  
Pianinas, kuriuo skambindavo Sofija Marija Tiškevičiūtė. 2018 m.

Fot. Julija Paškevičiūtė

skirtą ir samdinių bei kumečių vaikams. Be to, Marija išlaikė mokytoją, kuri gerų manierų ugdė dvaro tarnautojų ir gabesnes valstiečių bei miestelėnų dukras. Gabiausias mergaites siūsdavo tęsti mokslų į Vilnių. Apie tai, jog Marijos darbai buvo susiję su krikščioniškąja pasaulėžiūra, liudija tam tikri faktai. Irenos Šeškevičienės straipsnyje „Aptiko autentišką grafitės atviruką“<sup>30</sup> rašoma, jog į vienos kolekcininkės rankas pakliuvo senovinis palangiškio fotografo Igno Stropaus 1927 m. išleistas atvirukas, siųstas grafitės Marijos Tiškevičiūtės, o jame išliko jos ranka lenkiškai užrašytas tekstas. Ten pat minima, jog tiek krašto istorijos tyrinėtoja Jolanta Klietkutė, tiek istorikas J. Kanarskas atkreipė dėmesį, kad atviruke – ne gamtos, o autentiškas tarpukario Palangos bažnyčios vaizdas. Pasak J. Kanarsko, „bažnyčia buvo tapusi kasdieniniu grafitės gyvenimu. Marija, kaip ir jos motina Sofija, abi buvo labai pamaldžios. Kaip savo prisiminimuose rašė Marijos sesuo Elena Klotilda, M. Tiškevičiūtė dvi kurorte jai priklausiusias vilas nuomojo, o už gautus pinigus pati nuomojosi butą name priešais bažnyčią. Šis namas per gaisrą sudegė. Marija norėjo, kad jai būtų arti iki bažnyčios, nes ji užsiėmė labdaringa veikla, rinko aukas, priklausė katalikiškoms organizacijoms“<sup>32</sup>. Taigi, grafo Felikso Tiškevičiaus vaikams turėjo imponuoti tetos Marijos pasirinkimas gyventi taip, kaip jai atrodo geriausia, neretai ir peržengiant įsivyravusias normas, sampratą, kokia turi būti kilminga moteris, bet tuo pačiu pranokstant ir lūkesčius. Gali būti, jog grafų Felikso ir Antaninos dukra Sofija Marija jau tada žavėjosi nevaržančiu laisvės tetos pamaldumu ir atviru, labdaringu gyvenimo būdu, kuris savitai formavo pasitikinčios savimi moters sampratą.

Tam tikras išsilavinimas ir pamaldžių žmonių apsuptis atvedė iki to, kad grafitė Sofija Marija Tiškevičiūtė atsisakė pasaulietinio gyvenimo ir žengė į naują gyvenimo etapą – priėmė įžadus ir naują vardą – sesuo

Imakulata. Ten ji, mokydama kitus, galėjo pritaikyti namuose įgyto išsilavinimo įgūdžius. Be abejo, dar nuo mažens Sofijos Marijos gyvenimas ypatingai buvo paženklintas jos šeimoje vyravusio kulto. Ji tapo vienuole, priklausiusia Kenčiančio Jėzaus širdies uršuliečių kongregacijai. Kaip rašoma Lenkijos seserų uršuliečių tinklalapyje (<http://urszulanki.pl/tyszkiewicz-zofia-maria-s-m-immaculata-od-najsw-serca-jezusa-konajacego>), Tiškevičiai palaikė ryšius su jėzuitu Juozapu Tuszowskiu, kuris supažindino grafų dukrą Sofiją su uršuliečių kongregacijos įkūrėja Julija Marija Leduchovska (seserimi Uršule) (1865–1939). Būtent J. Tuszowskio dėka Sofija Marija savo 25-ąjį gimtadienį atšventė Pnevuose, kur buvo naujai įkurtos kongregacijos būstinė. Ten ji susipažino su Julija Marija bei jos paraginta gavo religinį išsilavinimą ir priėmė vienuolės įžadus. 1921–1929 m. Sofija Marija Tiškevičiūtė dirbo mokytoja Pnevuose – mokė groti pianinu, dainavimo ir lingvistinių įgūdžių. Po to vienerius metus buvo vaikų priežiūros ir ugdymo instituto direktorė, o vėliau Lodzėje atsidavė katechetiniam darbui. 1932 m. grafitė baigė parengiamuosius vaikų priežiūros ir jaunimo ugdymo kursus katalikiškoje mokykloje Poznanėje. 1933-iaisiais S. M. Tiškevičiūtė (sesuo Imakulata) kartu su vyr. motina ir vienuolyno įkūrėja J. M. Leduchovska (seserimi Uršule), išvyko į Romą, kur ji ir praleido likusį savo gyvenimą. Amžinajame mieste sesuo Imakulata dirbo studentėlių bendrabutyje, įsikūrusiame *Via Regina di Bulgaria* (gatvė). Karo metais rūpinosi karo pabėgėliais iš Lenkijos, budėjo jiems skirtuose namuose prie *Salita dei Borgia* (laiptai netoli Koliziejaus). Per Monte Cassino kovas Lenkijos ambasada paprašė seserų pagalbos ir būtent Sofija Marija Tiškevičiūtė kartu su kita vienuole Bernadeta Osinski kelioms savaitėms išvyko į lenkų korpusą, kur dirbo, slaugė sužeistus karius, meldėsi už mirštančiuosius. Ji drąsiai pasitiko pavojus ir kariško gyvenimo nepatogumus. Sofija Marija Tiškevičiūtė buvo apdovanota Kryžiumi už karinius nuopelnus su kardais. Toks apdovanojimas buvo teikiamas tiems, kurių veiksmai ir drąsa viršijo pareigas bei reikalavimus. Sesuo Imakulata buvo apsistojusi uršuliečių namuose Villinoje, o po jų likvidavimo – studentėms skirtuose namuose *Via di Villa Ricotti* (Rikočių vilos gatvėje). 1956–1959 m. ji buvo Olivello (Monte Cassino) parapijos prefekte. Šiuose namuose vyravo meilė maldai, teisingumas, gerumas ir atjauta žmonėms. Turint omenyje Sofijos Marijos kilmę ir gyvenimo



Salita dei Borgia laiptai Romoje, kurie vedė į prieglaudą nukentėjusiems nuo karo. 2018 m.

Fot. Julija Paškevičiūtė



Uršuliečių namų Romos  
Villa Ricotti gatvėje (Italija)  
pastato fragmentas.

Fot. Julija Paškevičiūtė

—  
Uršuliečių namai Villa Ricotti  
gatvėje Romoje (Italija).  
2018 m.

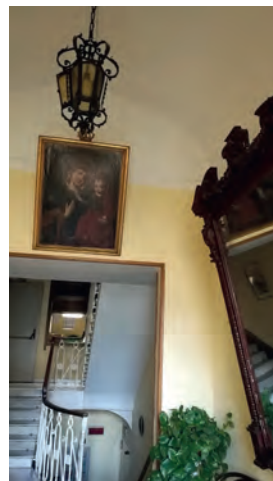
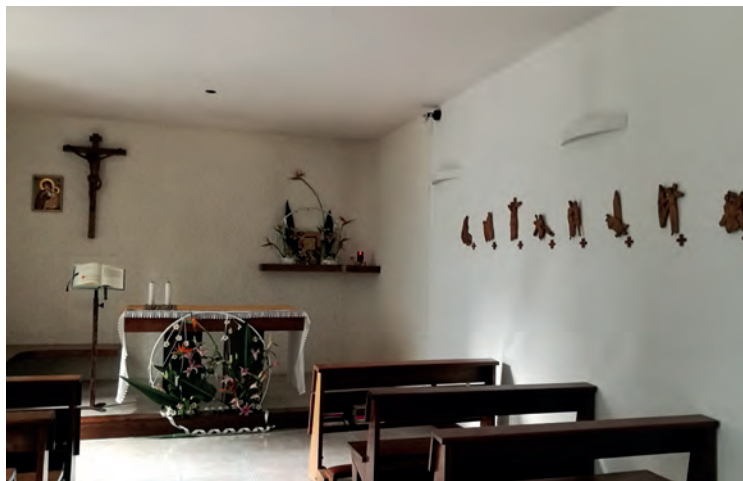
Fot. Julija Paškevičiūtė



sąlygas namuose, kuriuose ji augo, gyvenimas vienuolyne grafaitei turėjo būti sudėtingas. Tačiau ji niekada apie tai nekalbėjo ir rado džiaugsmą tarnystės malonėje, įsiklausydama į religinį pašaukimą, taip pat artimai bendraudama su vyr. motina Julija Marija Leduchovska, kurią mylėjo ir kuriai jautė pagarbą. Paskutiniai grafaiteės Sofijos Marijos Tiškevičiūtės gyvenimo metai paženklinoti kančia: ji sirgo širdies liga ir turėjo kitų negalių, apribojusių judėjimo laisvę. Tai jos gyvenime, nors ir senatvėje, buvo sunkiai pakeliamas kryžius. Akistata su mirtimi grafaitei nebuvo svetima. Pasitikėdama dieviškuoju gailestingumu ji nebijojo peržengti amžinybės slenkščio. Sofija Marija mirė miegodama. Laidojimo ceremonija parapijos bažnyčioje subūrė daugybę lenkų, kurie iš sesers Imakulatos sulaukdavo pagalbos.

Grafaiteė Sofija Marija Tiškevičiūtė palaidota Kongregacijos kape, Campo Verano kapinėse Romoje. Nors įvairiuose šaltiniuose jos mirties





Uršuliečių namų Romos Villa Ricotti gatvėje (Italija) koplyčios, kurioje meldavosi ir Sofija Marija Tiškevičiūtė, vidaus fragmentas. 2018 m.

Fot. Julija Paškevičiūtė

Uršuliečių namų Romos Villa Ricotti gatvėje (Italija) interjero fragmentas.

Fot. Julija Paškevičiūtė

Romos Campo Verano kapinių (Italija), kuriose palaidota sesuo Imakulata – Sofija Marija Tiškevičiūtė, uršuliečių antkapis. 2018 m.

Fot. Julija Paškevičiūtė



Campo Verano 81 rajono, kuriame palaidota sesuo Imakulata, fragmentas. 2018 m.

Fot. Julija Paškevičiūtė



Uršulės Leduchovskos portretas. 2018 m.

Fot. Julija Paškevičiūtė

data – 1945-iejį, tačiau, remiantis vienuolių uršuliečių pateikta medžiaga, liudijimais bei Campo Verano kapinių archyvu, šios asmenybės gyvenimas dar ilgai ir turiningai tęsėsi ir po karo – iki 1970-ųjų balandžio 9 d.

### Uršuliečių kongregacijos veikla – inovatyvus požiūris

Uršuliečių kongregacijos įkūrėja Julija Marija Leduchovska (paskelbta šventąja) grafaitei Sofijai Marijai Tiškevičiūtei buvo autoritetas. Pati Julija Marija (vėliau Uršulė) buvo kilusi iš kilmingos Lenkijos aristokratų Leduchovskių giminės. Dar jaunystėje ji įstojo į uršuliečių vienuoliją Krokuvoje, pasižymėjo švietimo darbais. Paminėtina, kad uršuliečių pavadinimas kilo ne nuo šios šventosios vardo. Ji pasirinko tokį vardą pagal kitą šventąją – IV a. gyvenusią britų princesę, kuri buvo nužudyta piliigriminėje kelionėje iš Romos, kadangi atsisakė tekėti už kitatikio hunų vado. 1910 m. iš popiežiaus Pijaus X, pas kurį lankėsi ir grafai Tiškevičiai, gavo leidimą Sankt Peterburge įkurti uršuliečių bendruomenę. 1914 m. sesuo J. M. Leduchovska, kaip Austrijos pilietė, buvo priversta emigruoti. Užsienyje ji rūpinosi lenkų emigrantų ir karo pabėgėlių vaikais, steigė jiems mokyklas ir internatus. 1920 m. su karo pabėgėliais ir imigrantų vaikais ji sugrįžo į Lenkiją. Netrukus sesuo Uršulė nusprendė savo vadovaujamą uršuliečių bendruomenę pertvarkyti į atskirą Šventosios Kenčiančio Jėzaus Širdies uršuliečių kongregaciją. Pastaroji įregistruota 1923 m., tačiau galutinį Šventojo Sosto pripažinimą įgijo 1930 metais. Dėl to uršulietės ėmė burtis visoje Lenkijoje, vėliau Italijoje ir Prancūzijoje, kur steigė bendrabučius neturtingoms merginoms ir jas ugdė. Pagrindinė uršuliečių veikla tapo našlaičių ir vargstančių vaikų globa. Įdomu tai, kad šios veiklos buvo ypač populiarios – iki 1939 m. jau veikė 44 uršuliečių centrai Europoje. Kaip rašo dr. Liudas Jovaiša, uršulietės „steigė darželius, mokyklas, vaikų namus, bendrabučius, organizavo skaityklas ir savišvietos židinius, amatų kursus, užsiėmė katechezės darbu. Šiandien kongregacijai priklauso apie 950 seserų, kurios turi namus bemaž visuose žemynuose [...]“<sup>433</sup>. Taigi šventosios Uršulės pradėti darbai yra tęsiami ir plėtojami. Paminėtina, jog sesuo Uršulė keletą kartų lankėsi ir Lietuvoje. 1924 m. seserų uršuliečių namai įkurti Juodšiliuose (Vilniaus r.) ir veikė iki 1946 metų. 1928 m. uršuliečių namai atverti Vilniuje (J. Skapo g. 4). Uršuliečių iniciatyva Juodšiliuose atidaryta mokykla, ligoninė. 2003 m., kai Uršulė Leduchovska buvo kanonizuota, jos vardas suteiktas ir Juodšilių vidurinei mokyklai, kurioje veikia muziejus, skirtas mokyklos globėjai. Sesers Uršulės darbai buvo ženklūs ir kupini iššūkių to meto pasaulyje. Popiežiaus šv. Pijaus X palaiminimu ji vykdė

misijas. XIX a. pabaigoje moterys įgijo teisę studijuoti universitetuose, todėl sesuo Uršulė suorganizavo pirmuosius Lenkijoje studentų bendrabučius. Sankt Peterburge įkurtuose namuose seserys, veikdamos nelegaliai ir persekiojamos valdžios, užsiėmė švietėjiškais bei katechizavimo darbais, išlaikė mergaičių mokyklą. Uršuliečių namai buvo atviri skirtingų politinių ir religinių pažiūrų žmonėms. Tuo metu, ypač per Pirmąjį ir Antrąjį pasaulinius karus, veiklomis pasižymėjo Maltos ordinas, kurio riteriu buvo ir vyriausias grafitės Sofijos Marijos brolis Jonušas Marija (1900–1987). Šio ordino, kurio ištakos siekia viduramžius, pagrindinis tikslas – padėti vargstantiems, ligoniams ir nukentėjusiems. Be to, dar XIX a. pabaigoje gimė Caritas organizacija (Vokietijoje), kuri taip pat sparčiai plėtėsi. Grafitę Sofiją Mariją galėjo suvilioti tokia labdaringa ir inovatyvi pasaulietinės vienuolystės idėja, paženklinta ne vien religingumu, bet ir humanitarine veikla.

Taigi, patyrinėjus Palangos rūmų šeimininkų graful Felikso ir Antaninos Tiškevičių šeimos gyvenimą religiniu aspektu, prisiliečiama ir prie pasaulio katalikų bendruomenės istorijos. Pamaldumo pamatas remiasi dar į giminės pirmtakų veiklą, o graful ir jų palikuonių puoselėtos vertybės atsiskleidžia perskaičius išlikusius ženklus rūmų aplinkoje. Turima išties nedaug informacijos apie šią šeimą. Tokie daiktiniai relikvai, kaip kristologinius simbolius įkūnijantys lipdiniai, bažnyčia, koplyčia, skulptūros, grotas ir pan., bei užuominos apie tam tikrą veiklą ir susijusias asmenybes, jų religinį pasaulį, tampa reikšmingais šaltiniais, siekiant pagrįsti ir suvokti graful Tiškevičių gyvenimo misiją tuometinėje Lietuvoje. Jie skleidė ir formavo atitinkamą pasaulėžiūrą, naujoviškomis idėjomis prisodrintą, tačiau santūrią aplinką, išaukštinančią dvasinį pradą, su tikėjimu, kad visa tai prigis ir kad žmogus gali šviesti gyvenimo bekelėse.

Romoje teko pasivaikščioti grafitės Sofijos Marijos Tiškevičiūtės (sesers Imakulatos), keliais ir aplankyti *Via di Villa Ricotti* uršuliečių namus, kuriuose ji darbavosi kelerius metus. Ten laukė netikėtumas – duris atvėrė vienuolė, prisimenanti tuos laikus. Pokalbis su seserimi Francesca (Frančeska) Iliana Lepore (pagal audio įrašą italų kalba, vietomis sutrumpinta):

– Atvykau čia, nes ieškau informacijos apie vieną žmogų, žinau, jog čia darbavosi sesuo Zofia Maria Tyszkiewicz (lenk.). Tai mane



Sesuo Francesca išlydi ir perduoda žinią. 2018 m.

Fot. Julija Paškevičiūtė

domina, nes dirbu jos tėvams Tiškevičiams priklausiusiame dvare Lietuvoje, kuriame dabar įsikūręs gintaro muziejus. Norėčiau daugiau sužinoti apie ją: ką sesuo Sofija Marija nuveikė, kaip ji čia atvyko. Ji buvo čia nuo pat šių namų įsikūrimo – galbūt yra likę kažkokios medžiagos, fotografijų...

– Aš ją pažinojau...

– **Jūs ją pažinojote!**

– Taip!

– **Kokia ji buvo?**

– Kokia buvo? Gera, aukšta, graži...

– **Niekada nekalbėjo apie savo kraštą?**

– Sakė, kad turėjo žirgų ir daug žemės. Ir ji – grojo...

– **Grojo pianinu?**

– Taip...

– **Gerai grojo?**

– Kuo puikiausiai.

– **Ir kurgi ji išmoko?**

– To nežinau... Štai šis pianinas, kuriuo ji skambino.

– **Galbūt galima truputį atverti? Nupaveiksluosiu. Kaip miela.**

– Buvo didelė, aukšta aukšta aukšta, didelė...

– **Oho, ir stipraus charakterio?**

– Taip. Ji giedojo su mumis. Ji mokėjo daug kalbų.

– **Mokėjo itališkai?**

– Itališkai – labai gerai, prancūziškai – labai gerai...

– **O lietuviškai, niekada neminėjo?**

– Žinai, tas buvo prieš 60 metų..., bet prisimenu ją, kaip gražią ir gerą asmenybę. Buvo nepaprasto gerumo...

– **Užsiėmė labdaringa veikla? Galbūt buvo išvykusi į misijas?**

– Ji buvo su kita seserimi, per karą, pačiame fronte, padėjo sužeistiesiems... Čia pas mus atvyko, nes jau buvo pagyvenusi, gal šešiasdešimties... O paskui aš išvykau į Argentiną ir negaliu nieko daugiau pasakyti. Ir kai ji mirė, manęs čia nebuvo...

– **Ji dirbo su mergaitėmis?**

– Taip, jas ugdė, jos buvo iš visur, ir italės, ir iš Lenkijos, kurios atvykdavo studijuoti.

– **Religinių dalykų?**

– Ne ne ne, universitetuose, kaip Sapienza... Ji labai gerai sutarė su mergaitėmis, jų bendravimas buvo toks gražus.

– **Kokia buvo jos diena?**

– Rytas – su malda. Paskui – darbas su mergaitėmis. Ir mus mokė dainuoti. Labai gerai grojo. Kokius penkerius metus čia tikrai gyveno. Nes po to ji buvo kituose namuose, Monte Cassino. Maždaug 200 km nuo Romos. Ten benediktinai. Bet ir uršuliečių namai buvo. Vėl darbas su vaikais, žmonėmis... Čia praleidau gal tik trejus metus... Tačiau atsimenu jos išskirtinį gerumą. Išsilavinusi, švelni... Kaip jos šeima?

– **Jie turėjo koplyčią namuose. Mūsų miesto bažnyčios fundatoriai...**

– Religingi...

– **Ar galiu Jūsų vardą sužinoti?**

– Francesca Lepore, nors mano krikšto vardas Iliana... Taigi tik kokius trejus, ketverius metus su ja teko bendrauti. Paskui ji išvyko į Monte Cassino ir buvo uršuliečių namų direktorė. Ten dirbo su vaikais, jais rūpinosi ir žinojo kaip, nes buvo kare, bendravo su labai vargingais žmonėmis, ypatingai daug dėmesio jiems skyrė.

– **Įdomu tai, kad tokia turtinga ir viską paliko...**

– Bet paprasta paprasta! Niekada nekalbėjo apie savo kilmę! Nesupratome, kad iš didikų šeimos, ne...

– **Nekalbėjo apie saviškius?**

– Ne... ir buvo labai labai labai... paprasta. Jokių didybių... Nors žinojome, kad iš turtingos šeimos...

– **Ar niekas iš saviškių jos nelankė?**

– Kiek pamenu, ne... Buvo karas... O ji buvo lietuvė, ne lenkė?

– **Motina lenkė, tėvo šaknys LDK, Ukrainoje... Tačiau jie gyveno Lietuvoje...**

– Buvau labai jauna tuo metu ir nesupratau, kas kaip... Tai buvo 1952 metais ir man buvo dvidešimt metų!

– **Gerai, suskaičiuosime!**

– (juokiasi) ir galiausiai, kai ji mirė, čia nebebuvo. Tačiau, ką galiu pasakyti, kad ji buvo nepaprastai gera asmenybė ir niekada neminėjo, kad iš tokios šeimos. Na gražiai viską slėpė (juokiasi).

– **Neturėjo čia žirgų!**

– Tačiau matėsi, kad turėjo tvirtą charakterį.

– **Juk buvo paskirta direktore.**

– Taip, iš Monte Cassino paskui išvyko į Sabiną (prie Romos), tada į Primavalę (Romos rajonas). Ten gal daugiau apie ją žinotų, bet visos seserys jaunutės.

– **Taip, čia tikra staigmena sutikti žmogų, kuris matė...**

– Ji neturėjo didybės, kurią turėjo...



- Galbūt galima pamatyti jos kambarėlį?
- Dabar jame mergaitės gyvena...
- **Aplankiau Campo Verano kapines, kur ji palaidota.**
- Nežinau, ar ji ten.
- **Taip, yra duomenys. Radau uršuliečių kapą. Atskirai nėra iškalto jos vardo, bet yra bendras paminklas.**
- Taip taip, vardų ten nėra.
- **O uršulietėms kada nors teko sutikti popiežių?**
- Taip taip. Bet anksčiau popiežiaus taip dažnai nebuvo galima pamatyti... O ji mirė maždaug septyniasdešimtaisiais... Aš jau tada buvau Argentinoje, misijoje.
- **Ir sesuo Sofija Marija vyko į misijas?**
- Sesuo Tyszkiewicz? Taip, bet tiksliai nežinau... Man regis, ji atvyko iš Lenkijos į Romą ir paskui aplinkui... Šioje vietoje mus mokė dainuoti... Taip gerai grojo... Ir išeidavo į kitus namus pas mergaites, ji visada mokė. Ir labai gerai sutarė... Turėjo asmeninį kontaktą su visais, su visais. Taip pat su žmonėmis, kurie nelabai religingi.
- **O ji čia buvo vadinama Sofija Marija?**
- Imakulata. Tik pas mus buvo įprasta kviesti pavardėmis, tad į ją kreipdavomės – sesuo Tyszkiewicz. Čia nesitujinome. Imakulata – kongregacijos suteiktas vardas, krikšto vardo nežinau...
- **O vardas Imakulata reiškia...?**
- Tai yra Madona (nekaltai pradėtoji).
- **Taigi buvo artima mergelės Marijos kultui...**
- Taip... Gražus jos paveikslas... Buvo išskirtinio gerumo... Džiaugsminga, visada džiaugsminga. Gera ir graži moteris.
- **Dėkoju, malonu girdėti tokius žodžius.**
- Buvo malonu... Iš tiesų – perduodu – gerumas. Jos gerumas. Tiesiog graži asmenybė. Pasiukojanti. Pasiukojanti.
- **Perduosiu lietuviams. Nupaveiksluosiu Jus.**
- Ciao Ciao!

#### **Išnašos**

1. Kanarskas J., „Grafai Tiškevičiai XVI–XX a.“, prieiga internete [http://www.pgm.lt/istorija/grafai\\_tiskeviciai.htm#Jurgis%20\(Jurijus\)%20Ti%C5%A1kevi%C4%8Dius](http://www.pgm.lt/istorija/grafai_tiskeviciai.htm#Jurgis%20(Jurijus)%20Ti%C5%A1kevi%C4%8Dius) (žiūrėta 2019-01-07).
2. *Ibid.*
3. *Ibid.*
4. Petraitienė I., „Žemaičių vyskupas grafas Jurgis Tiškevičius“, prieiga internete <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-07-17-irena-petraitiene-zemaičiu-vyskupas-grafas-jurgis-tiskevicius/104302> (žiūrėta 2019-01-07).
5. *Ibid.*

6. Kanarskas J., „Grafai Tiškevičiai XVI–XX a.“, prieiga internete [http://www.pgm.lt/istorija/grafai\\_tiskeviciai.htm#Jurgis%20\(Jurijus\)%20Ti%C5%A1kevi%C4%8Dius](http://www.pgm.lt/istorija/grafai_tiskeviciai.htm#Jurgis%20(Jurijus)%20Ti%C5%A1kevi%C4%8Dius) (žiūrėta 2019-01-07).
7. *Ibid.*
8. Kaniavienė D., „Literatūros inkluzai prieskario Palangoje“, prieiga internete <https://www.lzinios.lt/lzinios/Istorija/literaturos-inkluzai-prieskario-palangoje/242090> (žiūrėta 2019-01-07).
9. *Ibid.*
10. Prieiga internete <https://www.cimetierenotredamedesneiges.ca/en/recherche-un-defunt> (žiūrėta 2019-01-07).
11. Omilanowska M., *Pabaltijo Zakopanė. Palanga Tyszkiewiczzių laikais*, Vilnius: Lietuvos dailės muziejus, 2014, p. 86.
12. Prieiga internete [http://nova.evangelisation.free.fr/theologie\\_du\\_coeur\\_de\\_jesus\\_19.htm](http://nova.evangelisation.free.fr/theologie_du_coeur_de_jesus_19.htm) (žiūrėta 2019-01-07).
13. Omilanowska M., *Pabaltijo Zakopanė. Palanga Tyszkiewiczzių laikais*, Vilnius: Lietuvos dailės muziejus, 2014, p. 84–85.
14. Litvaitis V. B., „Laiminančio Kristaus“ prisikėlimas“, *Žemaičių žemė*, Vilnius: Regionų kultūrinių iniciatyvų centras, 2007, Nr. 2, p. 29–30. Prieiga internete [http://www.samogit.lt/Zurnalas/2007\\_2/ZZ\\_2007\\_29-34.pdf](http://www.samogit.lt/Zurnalas/2007_2/ZZ_2007_29-34.pdf) (žiūrėta 2019-01-07).
15. *Ibid.*, p.30. Prieiga internete [http://www.samogit.lt/Zurnalas/2007\\_2/ZZ\\_2007\\_29-34.pdf](http://www.samogit.lt/Zurnalas/2007_2/ZZ_2007_29-34.pdf) (žiūrėta 2019-01-07)
16. Mukienė D., „Kas pasikėsino į „Laiminantį Kristų?“, prieiga internete [http://www.pgm.lt/parkas/laim\\_kristaus\\_nuvert.htm](http://www.pgm.lt/parkas/laim_kristaus_nuvert.htm) (žiūrėta 2019-01-07).
17. *Ibid.*
18. Litvaitis V. B., „Laiminančio Kristaus“ prisikėlimas“, *Žemaičių žemė*, Vilnius: Regionų kultūrinių iniciatyvų centras, 2007, Nr. 2, p. 31. Prieiga internete [http://www.samogit.lt/Zurnalas/2007\\_2/ZZ\\_2007\\_29-34.pdf](http://www.samogit.lt/Zurnalas/2007_2/ZZ_2007_29-34.pdf) (žiūrėta 2019-01-07).
19. Prieiga internete <https://fsspx.lt/straipsniai/sventieji/sv-pijaus-x-gyvenimas-ir-stebuklai> (žiūrėta 2019-01-07).
20. Albrechtienė I., „Grafas Tiškevičius – vienintelis giminės ilgaamžis“, *Vakarų ekspresas*, 2002 11 16, prieiga internete <http://www.ve.lt/naujienos/visuomene/zmones/grafas-tiskevicius-vienintelis-gimines-ilgaamzis/> (žiūrėta 2019-01-07).
21. *Ibid.*
22. Saunders W., „The symbolism of the Pelican“, *Arlington Catholic Herald*, 2003. Prieiga internete <https://www.catholiceducation.org/en/culture/catholic-contributions/the-symbolism-of-the-pelican.html> (žiūrėta 2019-01-07).
23. *Šventasis Raštas. Senasis ir Naujasis Testamentas*, Vilnius: Lietuvos vyskupų konferencija, 1998. Prieiga internete [http://biblija.lt/index.aspx?cmp=readin&doc=BiblijaRKK1998\\_Iz\\_11,1-10](http://biblija.lt/index.aspx?cmp=readin&doc=BiblijaRKK1998_Iz_11,1-10) (žiūrėta 2019-01-07).
24. *Naujasis Testamentas*, vert. kun. Č. Kavaliauskas, imprimatur arkivysk. S. Tamkevičius, Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija, 1992, p. 585–586
25. Pagal Redos Rimkutės-Ščerbakovienės parengtą medžiagą, publikuojamą Palangos parapijos tinklalapyje <https://palangosparapija.lt/istorija> (žiūrėta 2019-01-07).

26. Palangytė J., „Palangos Lurdo istorijos fragmentai“, prieiga internete <http://www.pgm.lt/parkas/lurdas.htm> (žiūrėta 2019-01-07).
27. Liutikas D., „Religinių objektų Lietuvoje geografinių vietų analizė“, Geografijos metraštis, Vilnius: Gamtos tyrimų centras, 2014, Nr. 47, p. 112. Prieiga internete [http://www.gamtostyrimai.lt/uploads/publications/docs/11802\\_c48ba93bf5150f1e4d8c86b70d300150.pdf](http://www.gamtostyrimai.lt/uploads/publications/docs/11802_c48ba93bf5150f1e4d8c86b70d300150.pdf) (žiūrėta 2019-01-17).
28. Albrechtienė I., „Grafas Tiškevičius – vienintelis giminės ilgaamžis“, *Vakarų ekspresas*, 2002 11 16, prieiga internete <http://www.ve.lt/naujienos/visuomene/zmones/grafas-tiskevicius-vienintelis-gimines-ilgaamzis/> (žiūrėta 2019-01-07).
29. Tyszkiewicz-Ostrowska H. K., *Polonga i Kretynga – za życia mojego ojca* [mašinėraščių], XX a. I p., Kretingos muziejaus mokslinis archyvas, f. 16, b. 127.
30. Bliujienė A., „Kai kurie gintariniai dirbiniai senesniuose Lietuvos muziejų rinkiniuose“, *Kultūrologija*, Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2004, Nr. 11, p. 208. Prieiga internete <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2004~1367164807393/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> (žiūrėta 2019-01-07).
31. Šeškevičienė I., „Aptiko autentišką grafitės atviruką“, Pajūrio naujienos, 2015 01 23, prieiga internete <http://www.pajurionaujienos.com/?act=exp&sid=12176> (žiūrėta 2019-01-07).
32. Kanarskas J., „Grafai Tiškevičiai XVI–XX a.“, prieiga internete [http://www.pgm.lt/istorija/grafai\\_tiskeviciai.htm#Jurgis%20\(Jurijus\)%20Ti%C5%A1kevi%C4%8Dius](http://www.pgm.lt/istorija/grafai_tiskeviciai.htm#Jurgis%20(Jurijus)%20Ti%C5%A1kevi%C4%8Dius) (žiūrėta 2019-01-07).
33. Jovaiša L., „Prieš 150 metų gimė šv. Uršulė Leduchovska“, *Magnificat*, 2015 04 17, prieiga internete <https://www.magnificat.lt/pries-150-metu-gime-sv-ursule-leduchovska/> (žiūrėta 2019-01-07).

## Literatūra ir šaltiniai

1. Omilanowska M., *Pabaltijo Zakopanė. Palanga Tyszkiewiczzių laikais*, Vilnius: Lietuvos dailės muziejus, 2014.
2. *Naujasis Testamentas*, vert. kun. Č. Kavaliauskas, imprimatur arkivysk. S. Tamkevičius, Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija, 1992.
3. *Šventasis Raštas. Senasis ir Naujasis Testamentas*, vert. A. Rubšys, Č. Kavaliauskas, Vilnius: Lietuvos vyskupų konferencija, 1998.
4. Tyszkiewicz-Ostrowska H. K., *Polonga i Kretynga – za życia mojego ojca* [mašinėraščių], XX a. I p., Kretingos muziejaus mokslinis archyvas, f. 16, b. 127.
5. Albrechtienė I., „Grafas Tiškevičius – vienintelis giminės ilgaamžis“, *Vakarų ekspresas*, 2002 11 16, prieiga internete <http://www.ve.lt/naujienos/visuomene/zmones/grafas-tiskevicius-vienintelis-gimines-ilgaamzis/> (žiūrėta 2019-01-07).
6. Bliujienė A., „Kai kurie gintariniai dirbiniai senesniuose Lietuvos muziejų rinkiniuose“, *Kultūrologija*, Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2004, Nr. 11. Prieiga internete <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2004~1367164807393/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> (žiūrėta 2019-01-07).
7. Jovaiša L., „Prieš 150 metų gimė šv. Uršulė Leduchovska“, *Magnificat*, 2015 04 17, prieiga internete <https://www.magnificat.lt/pries-150-metu-gime-sv-ursule-leduchovska/> (žiūrėta 2019-01-07).

8. Kanarskas J., „Grafai Tiškevičiai XVI–XX a.“, prieiga internete [http://www.pgm.lt/istorija/grafai\\_tiskeviciai.htm#Jurgis%20\(Jurijus\)%20Ti%C5%A1kevi%C4%8Dius](http://www.pgm.lt/istorija/grafai_tiskeviciai.htm#Jurgis%20(Jurijus)%20Ti%C5%A1kevi%C4%8Dius) (žiūrėta 2019-01-07).
9. Kaniavienė D., „Literatūros inkluzai prieskario Palangoje“, prieiga internete <https://www.lzinios.lt/lzinios/Istorija/literaturos-inkluzai-prieskario-palangoje/242090> (žiūrėta 2019-01-07).
10. Litvaitis V. B., „Laiminančio Kristaus“ prisikėlimas“, *Žemaičių žemė*, Vilnius: Regionų kultūrinių iniciatyvų centras, 2007, Nr. 2. Prieiga internete [http://www.samogit.lt/Zurnalas/2007\\_2/ZZ\\_2007\\_29-34.pdf](http://www.samogit.lt/Zurnalas/2007_2/ZZ_2007_29-34.pdf) (žiūrėta 2019-01-07).
11. Liutikas D., „Religinių objektų Lietuvoje geografinių vietų analizė“, *Geografijos metraštis*, Vilnius: Gamtos tyrimų centras, 2014, Nr. 47. Prieiga internete [http://www.gamtostyrimai.lt/uploads/publications/docs/11802\\_c48ba93bf5150f1e4d8c86b70d300150.pdf](http://www.gamtostyrimai.lt/uploads/publications/docs/11802_c48ba93bf5150f1e4d8c86b70d300150.pdf) (žiūrėta 2019-01-17).
12. Mukienė D., „Kas pasikėsino į „Laiminantį Kristų?“, prieiga internete [http://www.pgm.lt/parkas/laim\\_kristaus\\_nuvert.htm](http://www.pgm.lt/parkas/laim_kristaus_nuvert.htm) (žiūrėta 2019-01-07).
13. Palangytė J., „Palangos Lurdo istorijos fragmentai“, prieiga internete <http://www.pgm.lt/parkas/lurdas.htm> (žiūrėta 2019-01-07).
14. Petraitienė I., „Žemaičių vyskupas grafas Jurgis Tiškevičius“, prieiga internete <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-07-17-irena-petraitiene-zemaičiu-vyskupas-grafas-jurgis-tiskevicius/104302> (žiūrėta 2019-01-07).
15. Saunders W., „The symbolism of the Pelican“, *Arlington Catholic Herald*, 2003. Prieiga internete <https://www.catholiceducation.org/en/culture/catholic-contributions/the-symbolism-of-the-pelican.html> (žiūrėta 2019-01-07).
16. Šeškevičienė I., „Aptiko autentišką grafitės atviruką“, *Pajūrio naujienos*, 2015 01 23, prieiga internete <http://www.pajurionaujienos.com/?act=exp&sid=12176> (žiūrėta 2019-01-07).
17. Prieiga internete <https://www.cimetierenotredamedesneiges.ca/en/recherche-un-defunt> (žiūrėta 2019-01-07).
18. Prieiga internete [http://nova.evangelisation.free.fr/theologie\\_du\\_coeur\\_de\\_jesus\\_19.htm](http://nova.evangelisation.free.fr/theologie_du_coeur_de_jesus_19.htm) (žiūrėta 2019-01-07).
19. Prieiga internete <https://fssp.lt/straipsniai/sventieji/sv-pijaus-x-gyvenimas-ir-stebuklai> (žiūrėta 2019-01-07).
20. Prieiga internete <https://palangosparapija.lt/istorija> (žiūrėta 2019-01-07).

## Religious Dimension in the Counts Tiškevičiai Mansion in Palanga

JULIJA PAŠKEVIČIŪTĖ

Palanga Amber Museum is a multifunctional space, established in a former Mansion of the Counts Tiškevičiai. Here the various educational, cultural events and classical music concerts, continuing the tradition of the counts, are held. After the restoration of the Museum in 2015, in

order to commemorate the owners and the creators of Palanga resort, the ground floor is devoted to represent the interiors of the XIX century and the history of the family. The visitors are surprised seeing a lantern at the entrance that shines in day time. It is not only a symbol of the mission of the museum – to share the light and invite each visitor by establishing a relationship between that person and the historical and cultural past. Being created according to the mansion architect F. H. Schwechten's drawing that was not realized by the family, it is also a symbol of empowerment given by the counts to continue spreading the high culture and diverse educational activities which they treated as the essential part of life. Sharing probably was the most important of the family values. That is encoded in their motto – let's shine at the waysides. Its origins reach the Christian worldview passed from generation to generation. The reflections of it are hidden in the environment of the mansion: there are religious symbols, the spaces for prayer. Besides, the statue of the Blessing Christ occupies the central position in front of the building making it unique decision in the manors in Lithuania at the time. The article focuses on examining the meaning of those signs and symbols and what they tell about the values fostered in the family. An attempt to find out in which way they affected the family members and which people from religious field they communicated with. In fact they succeeded in conciliating both traditional Christian and the innovative or open minded views. The subject analyzed in the article is related to the cultural heritage and it can interest not only the local inhabitant, but also the visitors from foreign countries, world's Catholic community and pilgrims that find here the parallels to their region, culture and religion. A supplement is added to the text – an interview with a nun Francesca who has met a counts' daughter, the ursuline nun Sofija Marija Tiškevičiūtė – Imakulata.